

Demokrat Parti Döneminde Basın ve Arap Dünyası: Algılar, Yönelimler ve Söylemler*

Ali Eynir[†]

Özet

Bu çalışma, Demokrat Partinin (1950-1960) Arap ülkelerine yönelik dış politikasının Türk basınında nasıl temsil edildiğini incelemektedir. Çalışmanın çıkış noktası; söz konusu dönemde Türkiye'nin ABD eksenli dış politika yöneliminin Ortadoğu'ya ilişkin değerlendirmeleri nasıl çerçevelediği ve basının bu çerçeveyi hangi anlatsal araçlarla aktardığının ortaya konmasıdır. Bu amaçla araştırma, Cumhuriyet, Hürriyet ve Zafer gazetelerinde yer alan haberler, köşe yazıları ve yorumları kapsayan nitel bir inceleme dayanmaktadır. 1955 Bağdat Paketi, 1956 Süveyş Krizi, 1957 Suriye Krizi ve 1958 Irak Darbesi gibi dönemin kritik dış politika kırılmaları, basının bu gelişmeleri nasıl anlamlandırdığını değerlendirmek için analitik birer örnek olay olarak ele alınmıştır. İnceleme, bu olayların gazetelerde belirli diplomatik çerçeveler, uluslararası konumlanışlar ve bölgesel temalar üzerinden işlendiğini; temsil stratejilerinin çoğu durumda Türkiye'nin dış politika yönelimleriyle ilişkili bir anlamlandırma düzeni kurduğunu göstermektedir. Bu bulgular ışığında çalışma, 1950'li yılların Türk basınında Arap ülkelerine dair söylemlerin nasıl oluşturulduğunu, hangi kavramsal ayrımların ve anlatı kalıplarının öne çıktığını ortaya koymaktadır. Böylece Demokrat Parti dönemindeki dış politika gelişmelerinin basındaki yansımaları tutarlı bir analitik hat içinde değerlendirerek dönemin medya üretimlerinin dış politika bağlamında hangi temsilleri ürettiğine dair bütüncül bir çerçeve sunmaktadır.

Keywords: Araplar, Demokrat Parti, Basın, Ortadoğu, Dış Politika

Geliş Tarihi: 26.10.2025 | Kabul Tarihi: 18.12.2025 | DOI: 10.47932/ortetut.1744422

* Bu makale, yazar tarafından Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsünde "Demokrat Parti Dönemi Basınında Arap Algısı" başlığıyla hazırlanmakta olan doktora tezinden çıkarılmıştır.

** Ali Eynir: Dr. Adayı, Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Cumhuriyet Tarihi, E-posta: hatipzadeali@gmail.com, ORCID: 0000-0001-9494-8713

Press and the Arab World During the Democrat Party Era: Perceptions, Orientations, and Discourses

Ali Eynir*

Abstract

This study examines how the foreign policy of the Democrat Party (1950–1960) toward Arab countries was represented in the Turkish press. It focuses on the ways in which Türkiye's U.S.-oriented foreign policy during this period shaped assessments of the Middle East and how these perspectives were conveyed through journalistic narratives. To this end, the study employs a qualitative analysis of news articles, opinion pieces, and columns published in the newspapers Cumhuriyet, Hürriyet, and Zafer. Key foreign policy events, including the 1955 Baghdad Pact, the 1956 Suez Crisis, the 1957 Syria Crisis, and the 1958 Iraq Coup, are analyzed as case studies to understand how the press interpreted these developments. The analysis demonstrates that these events were represented through specific diplomatic frameworks, international alignments, and regional themes, with representational strategies often reflecting Türkiye's broader foreign policy orientation. The findings reveal how discourse about Arab countries was constructed in the Turkish press during the 1950s, highlighting recurring conceptual distinctions and narrative patterns. Consequently, the study offers a comprehensive framework for understanding how Democrat Party-era foreign policy developments were reflected in media representations.

Keywords: Arabs, Democrat Party, Press, Middle East, Foreign Policy

Received: 26.10.2025 | Accepted: 18.12.2025 | DOI: 10.47932/ortetut.1744422

* Ali Eynir: PhD Candidate, Marmara University, Institute of Turkic Studies, Department of History of the Republic, E-mail: hatipzadeali@gmail.com, ORCID: 0000-0001-9494-8713

الصحافة والعالم العربي في عهد الحزب الديمقراطي: التصورات والتوجهات والخطابات

علي أيّني*

ملخص

تتناول هذه الدراسة كيفية تناول الصحافة التركية السياسة الخارجية التي انتهجها الحزب الديمقراطي في الفترة (1950-1960) تجاه الدول العربية. وتنطلق الدراسة من نقطة إظهار كيفية تأثير توجهات السياسة الخارجية التركية التي تتمحور حول الولايات المتحدة على تعاملها مع الشرق الأوسط خلال تلك الفترة، وكيف نقلت الصحافة هذا الإطار عبر أدوات سردية متنوعة. ولتحقيق هذه الغاية، تعتمد الدراسة على تحليل نوعي يشمل أخبار ومقالات أعمدة صحفية وتعليقات نُشرت في صحف جمهوريت (Cumhuriyet) وحریت (Hürriyet) ظفر (Zafer). وتم تناول نقاط التحوّل الحاسمة في السياسة الخارجية خلال تلك الفترة، مثل حلف بغداد عام 1955، وأزمة قناة السويس عام 1956، والأزمة السورية عام 1957، والانقلاب في العراق عام 1958، في إطار دراسة حالة تحليلية لتقييم كيف تناولت الصحافة هذه التطورات. ويظهر المقال أن هذه الأحداث قد تم تناولها في الصحف من خلال أطر دبلوماسية محددة ومواقف دولية ومواضيع إقليمية، وفي معظم الحالات أُرست استراتيجيات التمثيل نظاما دلاليا مرتببا بتوجهات السياسة الخارجية التركية. وفي ضوء هذه النتائج، تكشف الدراسة كيف شكّلت الصحافة التركية خطاباتها بشأن الدول العربية خلال خمسينيات القرن العشرين، وما هي الفروق المفاهيمية والأنماط السردية البارزة في تلك الفترة. وبذلك، تقيّم الدراسة انعكاس تطورات السياسة الخارجية خلال عهد الحزب الديمقراطي في الصحافة ضمن إطار تحليلي متسق، وتقدم إطارا شاملا حول التمثيلات التي أنتجتها وسائل الإعلام في تلك الفترة في سياق السياسة الخارجية.

الكلمات المفتاحية: العرب، الحزب الديمقراطي، الصحافة، الشرق الأوسط، السياسة الخارجية

تاريخ الاستلام: 26.10.2025 | تاريخ القبول: 18.12.2025 | DOI: 10.47932/ortetut.1744422

* علي أيّني: مرشح دكتوراه، جامعة مرمره، معهد الدراسات التركية، قسم تاريخ الجمهورية
رقم أوركيد: 0000-0001-9494-8713 | البريد الإلكتروني: hatipzadeali@gmail.com

Giriş

Demokrat Parti (DP) döneminde Türkiye'nin Arap ülkelerine yönelik dış politikasında belirgin bir yönelim gözlenmektedir. 1950 yılında iktidara gelen DP, Batı ile yakın ilişkilerini sürdürürken aynı zamanda Ortadoğu ülkeleriyle diplomatik temaslarını yoğunlaştırmıştır. Basın, Demokrat Partinin Arap ülkelerine yönelik dış politika tercihlerini doğrudan belirleyici bir aktör olmasa da haberler, köşe yazıları ve yorumlar aracılığıyla bu politikaların kamuoyundaki yansımalarını görünür kılmıştır. Bu çerçevede kullanılan dil, söylemsel çerçeveler ve temsil stratejileri, dönemin diplomatik yönelimlerini ve bölgesel siyasal temalarını yansıtan önemli göstergeler sunmaktadır. Özellikle 1955 Bağdat Paktı, 1956 Süveyş Krizi, 1957 Suriye Krizi ve 1958 Irak Darbesi gibi kritik gelişmeler, basının olayları anlamlandırma ve çerçeveleme biçimlerini analiz etmek açısından zengin ve karşılaştırmalı örnekler oluşturmaktadır. Bu çalışma, Demokrat Parti döneminde Arap ülkelere ilişkin dış politika gelişmelerinin ve olaylarının Türk basınında nasıl temsil edildiğini incelemeyi amaçlamaktadır. Cumhuriyet, Hürriyet ve Zafer gazeteleri üzerinden yapılan nitel analiz, basının bu olayları hangi diplomatik çerçeveler, uluslararası konumlanışlar ve bölgesel temalar üzerinden aktardığını ortaya koymayı hedeflemektedir. Böylece araştırma, dönemin medya üretimlerinin dış politika bağlamındaki temsillerini bütüncül bir perspektifle değerlendirmektedir. Seçilen gazeteler, ideolojik konumları ve DP'ye karşı duruşları dikkate alınarak seçilmiştir: Zafer gazetesi, Demokrat Partiye yakın olması¹, Cumhuriyet gazetesi, iktidara mesafeli duruşu sebebiyle²; Hürriyet ise bu ikisinin arasında müstakil bir yer aldığı³ için tercih edilmiştir. Analiz yöntemi olarak nitel içerik analizi kullanılmıştır; gazetelerde Arap ülkelere dair haberler, köşe yazıları ve yorumlar tematik olarak kategorilere ayrılarak incelenmiş, basının olayları hangi çerçevede sunduğu ve hangi temaları öne çıkardığı ortaya konmuştur. Analiz kapsamında özellikle hangi kelimelerin, metaforların ve anlatım biçimlerinin tercih edildiği, olayların hangi bakış açısıyla sunulduğu ve ideolojik yönelimler üzerinden nasıl anlam üretildiği değerlendirilmiştir.

İkinci Dünya Savaşı'nın müttefiklerin zaferiyle sonuçlanması ve otoriter tek parti yönetimlerinin yenilmesi, demokratik yönetimlerin ön plana çıkmasına zemin hazırlamıştır. Batılı müttefiklerin safında yer almak isteyen Türkiye bu bağlamda Batı'ya yönelmiş ve demokratik bir yönetime geçiş yap-

1 Hıfzı Topuz, *II. Mahmut'tan Holdinglere Türk Basın Tarihi*, 2. bs. (Remzi Kitabevi, 2003), 224.

2 Topuz, *II. Mahmut'tan Holdinglere*, 217.

3 Nuri İnuğur, *Türk Basın Tarihi (1919-1989)*, (Gazeteciler Cemiyeti Yayınları, 1992), 232.

mak zorunda kalmıştır.⁴ Türkiye'nin çok partili demokratik sistemi kabul edince kurulan partilerden biri de Demokrat Parti (DP) olmuştur. DP, 7 Ocak 1946'da kurulmuştur. Partinin kurucuları Cumhuriyet Halk Partisinden ayrılan Adnan Menderes, M. Fuat Köprülü, Celal Bayar ve Refik Koraltan'dır. 14 Mayıs 1950'de gerçekleştirilen genel seçimleri DP kazanmış ve CHP'nin 27 yıllık iktidarı sona ermiştir.

Türkiye'nin Batı ile uyumlu politikalarını devam ettiren Menderes liderliğindeki DP iktidarı döneminde 18 Şubat 1952'de Türkiye NATO'ya üye olmuştur.⁵ DP Hükûmeti, Ortadoğu Komutanlığı ve Ortadoğu Savunma Projesi gibi başarısızlıkla sonuçlanan projelerde de yer almıştır. Ayrıca Irak ile yürütülen yoğun diplomasi sonucunda, 1955'te Arap dünyasında şiddetli tepkilere sebep olan Bağdat Paktı imzalanmıştır. Irak hariç, hiçbir Arap devleti bu paktta yer almamış, Arap dünyasında öne çıkan Mısır Cumhurbaşkanı Cemal Abdül Nâsır bu pakta çok sert tepki göstermiştir. Türkiye'nin 1949'da İsrail'i tanınması da Araplar tarafından hoş karşılanmamıştır. Bu dönemde DP Hükûmeti, Sovyetler Birliği nüfuzunun Ortadoğu'ya sızmasına engel olmaya çalışmıştır. 1956'da Süveyş Krizi'nde Mısır yerine İngiltere'yi desteklemiştir. 1957'de, Sovyetler Birliği'nin Suriye'yi haddinden fazla silahlandırdığı gerekçesiyle Suriye sınırına asker yığmış ve kriz çıkmasına sebep olmuştur. 1958'de Irak'ta askerî darbe olmuş ve yönetimdeki Kral Faysal ve ailesi ile Menderes'in en yakın müttefiklerinden olan Irak Başbakanı Nuri Said Paşa öldürülmüştür. Ürdün ve Lübnan'daki Batı yanlısı mevcut yönetimler karışmış, Ürdün İngiltere'den, Lübnan da ABD'den askerî müdahale talep etmiştir. Bağdat Paktı'nın tek Arap üyesi olan Irak ise 1959'da Bağdat Paktı'ndan resmen çekilmiştir. Ortadoğu'da gerçekleşen bu olaylar Türk gazetelerinin sütunlarını da bir hayli işgal etmiştir.

Makale üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, Cumhuriyet gazetesinde Irak, Suriye ve Mısır'a ilişkin haberler, köşe yazıları ve yorumlar incelenmekte; ikinci bölümde Hürriyet gazetesinde aynı ülkelerle ilgili yayınlar ele alınmaktadır. Üçüncü bölümde ise Zafer gazetesindeki Irak, Suriye ve Mısır içerikleri analiz edilmektedir. Her bölümde, 1955 Bağdat Paktı, 1956 Süveyş Krizi, 1957 Suriye Krizi ve 1958 Irak Darbesi gibi dönemin kritik dış politika olaylarının basındaki temsil biçimleri temel alınarak değerlendirme yapılmıştır. Bu yapı, üç gazetenin aynı dönem olaylarını nasıl çerçevelediğini ve farklı medya ortamlarında dış politika temsilinin nasıl şekillendiğini ortaya koymaktadır.

4 Gevher Nesibe Kariptaş ve Rifat Karakoç, "Türkiye'de Çok Partili Hayata Geçişte Dış Dinamikler," *Türkiye Siyaset Bilimi Dergisi* 8, no. 1 (2025): 38.

5 Mehmet Saray, *Sovyet Tehdidi Karşısında Türkiye'nin NATO'ya Girişi: III. Cumhurbaşkanı Celal Bayar'ın Hatıraları ve Belgeler* (Atatürk Araştırma Merkezi, 2019), 134.

Cumhuriyet Gazetesi'nde Irak, Mısır ve Suriye

Türk-İrak Nihai Görüşmeleri Bugün Bağdat'ta Başlıyor başlıklı haberde iki dost ülke devlet adamları arasında yapılan görüşmelerin çok samimi bir hava içinde devam etmekte olduğu ve ziyaret sonunda yapılacak tebliğin Türk-İrak ve Türk-Arap ilişkileri bakımından çok önem arz ettiği yazılmıştır.

Türkiye Cumhuriyeti Başbakanı Menderes ve Irak Başbakan Nuri Said Paşa yarın nihai görüşmelere başlayacaklardır. Yapılan olumlu görüşmeler neticesinde siyasi mahfillere göre Türkiye ve Irak arasında dostluk ve sıkı kardeşlik ilişkilerinde yeni bir devir başlayacaktır.⁶ Irak ve Türkiye arasındaki görüşmelerin samimî bir havada geçmesi, Irak ve Türkiye'nin dost ülkeler olması ve aralarındaki sıkı kardeşlik ilişkileri Irak'a dair olumlu bir algı yaratmaktadır.

Irak Meclisi anlaşmayı oy birliğiyle onayladıktan sonra, Türk hükûmeti de anlaşmanın önemine ve iki ülke arasındaki yakın iş birliğine dikkat çeken açıklamalarda bulunmuştur. İki komşu millet, tarih, kültür ve din bağlarıyla beslenen samimi dostluk ve kardeşlik hislerine sahiptir. Bu duyguların doğal bir ifadesi olarak Türkiye ve Irak bir dostluk anlaşmasıyla birbirine bağlanmıştır. Irak'ın basiretli ve uzak görüşlü lideri Nuri Said Paşa ile Türk devlet adamları, bu iş birliğinin yalnızca iki ülkeye değil tüm Arap dünyasına fayda sağlayacağını ve bölgedeki tehditleri önleyeceğini kabul etmiş ve resmî olarak duyurmuşlardır.⁷

Irak ve Türkiye arasında samimi dostluk ve kardeşliğin yanı sıra ortak tarih, kültür ve din bağlarına vurgu yapılması dikkat çekicidir. Ortak tarih, Irak ve Türkiye'nin 400 yıllık Osmanlı geçmişine ve birlikteliğine bir göndermedir. Bu ortak tarih daha önce ifade edildiği üzere Türklerin Abbasîler zamanında bölgeye gelmesine kadar götürülebilir. Aynı zamanda Irak ve Türkiye, din yani İslam ile de birbirlerine bağlıdır. Din kardeşi olan Irak ve Türkiye aynı zamanda uzun yıllar birlikte yaşamanın ve aynı inancı paylaşmanın oluşturduğu kültürel ortaklıklara da sahiptir. Bununla beraber Irak Başbakanı Nuri Said Paşa'nın basiretli ve uzak görüşlü olması ise derin kavrayışa sahip olup isabetli kararlar verdiğini, ileriye dönük planlama yapabilen bir kişi olduğunu göstermektedir. Nuri Said Paşa için kullanılan *basiretli ve uzak görüşlü*, Irak için kullanılan *dostluk, kardeşlik, müşterek tarih, din, kültür bağları* gibi ifadeler çok olumlu bir Nuri Said Paşa ve Irak algısı yaratmaktadır.

6 "Türk-İrak Nihai Görüşmeleri Bugün Bağdat'ta Başlıyor," Cumhuriyet Gazetesi, 10 Ocak 1955.

7 "Irak Parlamentosu Türkiye ile Pakt İmzasını Tasvip Etti," Cumhuriyet Gazetesi, 7 Şubat 1955.

Bağdat Paketi'nin imzalanmasından sonra Başbakan Adnan Menderes, mecliste yaptığı konuşmada şu ifadeleri kullanmıştır:

Şurasını arz edeyim ki Irak'ta geçen defa daha uzunca, bu sefer daha kısa kalmış olmamıza rağmen orada çok geniş temaslar oldu. Bu temaslarımız esnasında anladık ve öğrendik ki Türkiye-Irak yakınlaşmasını ve bu iki kardeş milletin birbiriyle bir ittifak ile bağlanmasını bütün Iraklı, mesul devlet adamları ve bütün milletvekilleri arzu etmektedir. Can u gönülden buna taraftardır. Binaenaleyh diyebilirim ki Türk-Irak Muahedesi nasıl Türkiye'de bir millî politika olarak tesid edilmekte (kutlanmakta) ise tıpkı onun gibi Irak'ta da millî politika olarak tesid edilmektedir. Muahede ve ittifakların asıl büyük kuvvet ve kıymetini burada aramak icap eder.⁸

Menderes, yaptığı konuşmada kardeşlik ifadesine değinmiş, Irak ve Türkiye'nin bu anlaşmayla bir ittifak kurduğunu vurgulamıştır. Dostluk ve kardeşlik vurgusuna ek olarak Irak artık Türkiye'nin müttefiki konumundadır. Türkiye ve Irak ilişkilerine dair yapılan bu kardeşlik ve müttefiklik vurgusu ve bunun Irak'ta millî politika olarak kutlanması, Irak'a dair olumlu bir algı yaratmaktadır

Türk devlet adamı ve eğitimci Hasan Âli Yücel, *Irak'ta Türk* adlı dine, dile ve tarihe de vurgu yaptığı köşe yazısında Irak'ın Türkler için neden önemli olduğunu anlatmıştır:

Irak Türk'te, kutsal bir hatıra, şerefli bir tarih, sevilen bir kardeş, mukadderleri birbirine yakın komşu bir yurttur. Irak, bizim için gerçekten kutsal bir hatıradır. Çoğu Hanifi olan Türkler mezheplerinin bânisini, İmam-ı Azam Ebu Hanife'yi, memlekette yaygın bir tarikatın piri olan Seyyid Abdülkadir'i Irak illerinde bulmuşlardır. Bu ve buna benzer yönlerden Irak toprakları Türk için kutsaldır, azizdir, mübarektir.⁹

Yücel, Türkiye ve Irak arasında iyi komşuluk, kardeşlik ve dostane ilişkilerden duyduğu memnuniyeti coşkulu bir şekilde kalemine aksettirmiştir. Irak için kullanılan Irak'ın kutsal bir hatıra olması birçok İslam büyüğünün Irak'ta doğması veya orada defnedilmiş olmasındandır. Şerefli tarih ise birçok İslam büyüğünün geçmişte Irak'ta bulunması, Irak ve Türkiye'nin Osmanlı geçmişi ve birlikteliğidir. İmam-ı Azam Ebu Hanife Türklerin de mensup olduğu Sünni Hanefi mezhebinin kurucusudur. Dönemin Irak Başbakanı Nuri Said de Osmanlı Harp Akademisinde okuduktan sonra Osmanlı

8 "Başvekilin Mecliste Beyanı," Cumhuriyet Gazetesi, 27 Şubat 1955.

9 Hasan Âli Yücel, "Irak'ta Türk," Cumhuriyet Gazetesi, 19 Haziran 1955.

ordusunda görev yapmıştır. Türkçeye de hâkimdir. Kutsal bir hatıra, şerefli bir tarih, sevilen bir kardeş, Irak toprakları Türk için kutsaldır, azizdir, mübarektir gibi övücü ve güzel ifadeler Irak'a dair olumlu bir algı yaratmaktadır.

26 Temmuz 1956'ya gelindiğinde ise Mısır Cumhurbaşkanı Cemal Abdün-nâsır İskenderiye'de devrimin 4. yılında yaptığı bir konuşmada Süveyş Kanalı'nı millileştirdiğini ilan etmiştir.¹⁰ Ancak kanalın millileştirilmesi Türk basınında olumlu değerlendirilmemiştir. Burhan Felek, *Süveyş Meselesi* başlıklı yazısında Mısır lideri Nâsır'a yüklenip İngiltere ve Mısır arasında 1954'te yapılan anlaşmanın İngiltere'ye burayı işgal etme hakkı verdiğini söylemiştir:

Mısır'ın son diktatörü Albay Nâsır'ın Yakın Şark'ta ve Arap âleminde bir tehlikeli oyun oynadığı muhakkaktır. İsrail'e mağlubiyeti gidermek için gösterişli muvaffakiyetler peşindedir. İngilizlerin Mısır'ı terk edişleri Devlet Reisliğine çıkarmıştır. Asvan Barajı'na para bulamaması muvaffakiyetsizliğini de Süveyş şirketini zapt etmekle örtmek istemiştir.¹¹

Felek, diktatör diye nitelediği Nâsır'ın kanalı millileştirme politikasını gerçeklikten uzak, popülist ve akıldan uzak bir oyun olarak değerlendirmiştir. Nâsır'a diktatör denmesi onun Mısır'ı zorbalıkla ve güç ile yönettiğini ima etmektedir. Felek'e göre Nâsır'ın Süveyş'i millileştirmesi İsrail'e mağlubiyeti ve iktisadî zorluklar gibi dış politikadaki başarısızlığını örtme çabasıdır. Ülke içinde ve dışında karşılaştığı zorlukları başka bir hamle ile telafi etmeye çalışmaktadır. Ayrıca Nâsır'ın Mısır'da lider olmasının sebebi kendi başarısı değil, İngiltere'nin Mısır'ı terk etmesidir. Nâsır'ın Süveyş'i millileştirmesini *zabt ve zorbalık* olarak görmektedir. *Zorbalık, diktatör ve zabt* gibi kavramlar Nâsır'a dair çok olumsuz bir algıyı göstermesi bakımından önemlidir. Zabt ve zorbalık ifadeleri ile onun kendisine ait olmayan bir kanalı gasp ettiğine, zorla aldığını ve uluslararası kaideleri çiğnediğine işaret edilmektedir. Nâsır'ın kendi ülkesinde bulunan bir su yoluna hâkim olmak istemesini *zorbalık ve zabt* olarak nitelemek dikkat çekicidir. Felek, Bağdat Paketi'nde yer alan İngiltere'nin binlerce kilometre uzakta bulunan bağımsız bir ülkenin kanalını kontrol etmekte ısrar etmesini görmezden gelmektedir.

Ömer Sami Coşar *Süveyş Kanalı Kozu* başlıklı yazısında Süveyş Krizi'ne yer vermiştir. Coşar'a göre Nâsır, Asvan Barajı projesiyle Doğu ve Batı arasında politik bir manevra çevirmek istemiş ancak bu fiyasko ile sonuçlanmıştır.

10 Eugene Rogan, *Araplar: Bir Halkın Tarihi*, çev. Cem Demirkıran (Pegasus Yayınları, 2017), 350.

11 Burhan Felek, "Süveyş Meselesi," *Cumhuriyet Gazetesi*, 4 Ağustos 1956.

Bundan dolayı da Nâsır kanalı millileştirmiştir.¹² Süveyş İşgal Edilecek Mi? başlıklı yazısında ise Mısır'ın hem ülke içindeki zorlukları örtmek hem de Arap ülkelerinde Mısır'ın davasına hizmet edecek olan Arap milliyetçiliğini körüklemek için Süveyş Kanalı'nı millileştirdiğini iddia etmektedir.¹³

Coşar, Nâsır'ın Doğu ve Batı arasında manevra yaparak onun denge siyaseti izlediğini, bu iki blok arasındaki ihtilaflardan yararlanma politikası güttüğünü ancak bunun fiyasko ile sonuçlandığını ifade ederek Nâsır'ın dış politikada çıkarıcı ve başarısız olduğunu iddia etmiştir. Ayrıca Nâsır ülke içerisinde de zorluklarla karşı karşıyadır. İç ve dış politikadaki başarısızlıklarını örtmek amacıyla Süveyş'i millileştirmiştir. Süveyş'in millileştirilmesi başarısızlıkları unutturma aracıdır. Bu millileştirme politikasıyla Arap ülkelerinde milliyetçiliği ateşlemek ve ondan destek alarak bölgede nüfuzunu arttırmak istemiştir. Arap milliyetçiliğini ateşlemekle Batı'ya karşı duyulan nefreti arttırmak istemektedir. Arap milliyetçiliğini çıkarları için kullanıp tahrik etmektedir. Nâsır'ın kanalı millileştirmesi bunu siyasi koz olarak kullanmasına, Mısır içindeki problemleri örtmeye, unutturmaya, Arap milliyetçiliğini körüklemeye bağlanmaktadır. Bu ifadeler hâliyle Nâsır ve Mısır'a dair olumsuz bir imaj ve algıyı net bir biçimde göstermektedir. Arap ülkelerindeki olaylara çok büyük oranda Batı gözüyle bakan Türk basınındaki yazarlar, Nâsır'ın kendi ülkesinin menfaatini düşünebileceğini, ülkesi sınırlarında bulunan bir kanalın tamamen elinde olmasını istemeye hakkı olabileceğini sürekli bir biçimde göz ardı etmişlerdir.

Kasım 1956'da İngiltere, Fransa ve İsrail, Mısır topraklarını işgal etmiştir. Cumhuriyet Gazetesi'nde sık sık Nâsır ve Mısır'ı eleştiren Coşar, *Arap Ordularına Ne Oldu?* başlıklı yazısında İngiltere, Fransa ve İsrail'in bu işgalci hareketinden daha çok Nâsır'ı suçlamıştır. Mısır'a saldıran İsrail aleyhinde bir tek kelime yazmamıştır. Buna göre Nâsır hep tahriklere dayalı bir siyaset yürütmüş, kendisini dev aynasında görmüş, Ortadoğu'da tamamıyla menfaatlerine bağlı bir Arap kumandanlığı ve ordusu kurduğu hayallerine kapılmış ve bunun neticesinde acıklı bir duruma düşmüştür. Nâsır; kibirli olmakla, menfaatine bağlı bir Arap kumandanlığı kurmakla ve bunun neticesinde acıklı bir duruma düşmekle itham edilmiştir.¹⁴ Yazarın iddialarına göre Nâsır, bölgede tahrik siyaseti ile karışıklıklar çıkarmaya çalışmış, gerçekçi ve rasyonel olmayan bir siyaset izlemiş, kendisini dev aynasında görüp kibirli davranmıştır. Mısır topraklarını işgal eden İngiltere, Fransa ve İsrail'e yönelik bir eleştiri ya da olumsuz bir üslup görülmemektedir. Nâsır'a yöneltilen

12 Ömer Sami Coşar, "Süveyş Kanalı Kozu," *Cumhuriyet Gazetesi*, 28 Temmuz 1956.

13 Ömer Sami Coşar, "Süveyş İşgal Edilecek Mi?," *Cumhuriyet Gazetesi*, 30 Temmuz 1956.

14 Ömer Sami Coşar, "Arap Ordularına Ne Oldu?," *Cumhuriyet Gazetesi*, 3 Kasım 1956.

bu ithamlar Türk okurun zihninde doğal olarak olumsuz bir Nâsır algısına sebep olmaktadır.

Araplar, İngiltere ve Fransa'yı Petrolsüz Bırakmak İçin Dün Harekete Geçtiler başlıklı haberde Suriye'deki petrol boru hatlarının 3 noktada havaya uçurulduğu, Arap limanlarında tankerlerin petrol yüklemesinin yasak olduğu, Amerika'nın da İngiltere ve Fransa'ya petrol vermeyeceği ifade edilmektedir.¹⁵

Başlıkta İngiltere ve Fransa'yı petrolsüz bırakmaya çalışmalarını vurgulanarak aslında Arapları suçlamaya yönelik çaba sergilenmektedir. Amerika'nın da İngiltere ve Fransa'ya petrol vermeyeceği bilgisine ise başlıkta yer verilmemektedir. Bu haberde suçlu Araplarmış gibi bir algı ve imaj yaratılmaktadır. Arapların İngiltere'ye ve Fransa'ya neden petrol ambargosu koyduğu sorusunun cevabı verilmemektedir. Arap ülkeleri İngiltere ve Fransa'nın petrole muhtaç olduğunu, bu petrol olmadan Mısır'ı işgallerini tam manasıyla gerçekleştiremeyeceğini bildiği için böyle bir tedbir almışlardır. Haberin başlığında *Araplar, İngiltere ve Fransa'nın Mısır'ı İşgalini Durdurmak İçin Dün Harekete Geçtiler* ifadesi benimsenmiş olsaydı, tarafsız bir dil kullanılmış olurdu. Arap ülkelerinde yükselen Arap milliyetçiliğinin gücünü Türk basını yeteri kadar fark edememiştir. Adid Davişa, Arap dünyasının o günkü siyasî manzarasını şu şekilde vurgulamıştır:

Araplar kriz boyunca Nâsır'ı tamamıyla desteklemişlerdi. Arap şehirleri yaygın bir biçimde Batı karşıtı gösteri ve ayaklanmalara sahne olmuştu. İnsanlar sokağa çıkmış ve Arapların emperyalist güçlere karşı kararlı direnişinin sembolü olarak Nâsır'ın ismini haykırmışlardı. Irak, Suriye ve Suudi Arabistan'daki petrol boruları sabote edilmişti. Halk İngiliz ve Fransız mallarını boykot etmek için güçlü bir çaba harcadı. Yoğun halk baskısı altındaki hükümetler kendi politikalarını mümkün olduğu kadar Mısır'a uydurdular.¹⁶

Süveyş Krizi'nden sonra Sovyetler Birliği ile Suriye'nin yakınlaşması DP hükümetini tedirgin etmiş ve 1957'de Türkiye ile Suriye arasında bir kriz çıkmıştır. Bu kriz, Türk basınının sütunlarında da bir hayli yer edinmiştir. İki ülke sınırında bir çatışma çıkmış ve Suriye Türkiye'yi BM'ye şikâyet etmiştir. Ömer Sami Coşar *Birleşmiş Milletlere Bizi Şikâyet!* başlıklı yazısında bu konuya değinmiştir. Coşar, Suriye yönetiminin iftira yağmuruna devam ettiğine, Türkiye'yi kötülemeye, suçlu ve saldırgan taraf olarak göstermeye

15 "Araplar, İngiltere ve Fransa'yı Petrolsüz Bırakmak İçin Dün Harekete Geçtiler," Cumhuriyet Gazetesi, 4 Kasım 1956.

16 Adid Davişa, *Arap Milliyetçiliği Zaferden Umuda*, 2. bs. (Literatür Yayınları, 2016), 162.

çalıştığına, halbuki asıl tahrikin ve tacizin Suriye'den geldiğine değinmiştir. Türk Dışişleri Bakanlığını da geç açıklama yapmakla eleştirmiştir.¹⁷

Suriye tahrik ve propaganda siyasetine devam ederken aynı zamanda saldırgan bir siyasete de geçmiştir. Buna rağmen BM'de Türkiye'yi saldırgan göstermeye çalışmakta, Türkiye'yi kötülemeye devam etmektedir. Suriye'nin Türkiye'ye yönelik bu iddialarının çok olması iftira yağmuru şeklinde nitelendirilmiştir. Suriye ilk defa saldırgan olarak adlandırılmış, Türkiye'nin bağımsızlığına ve toprak bütünlüğüne saygı duymadığı ima edilmiştir. Tahrik, taciz, iftira yağmuru, propaganda, Türkiye'yi suçlu göstermeye çalışması gibi ifadeler Suriye'ye dair olumsuz bir imaj ve algı yaratmaktadır.

Coşar, *Rus Hududunda Tahkikat!* başlıklı diğer bir yazısında Suriye'nin Türk topraklarında gözü olduğunu, Hatay ile yetinmeyip Toroslara kadar yürüyeceğini, bütün bu toprakların kendi malı olduğunu iddia ettiğini ifade etmiştir. Rusya ile Suriye arasındaki ittifak için ise yüzüzlük ve riyakarlık ittifakı ifadesini kullanıp bu iki ülkenin Türkiye'ye doludizgin saldırdığına değinmiştir.¹⁸

Suriye, Hatay'dan sonra iddialarına Torosları da dâhil ederek Türkiye'nin toprak bütünlüğüne ve bağımsızlığına kastetmiş olmaktadır. Ayrıca Sovyetler ile samimi olmayan ve ikiyüzlüce bir ittifak yapmıştır. Bu da Suriye'nin tutarsız ve kötü niyetli siyasetini göstermektedir. Suriye'nin Türkiye'ye doludizgin saldırması Türkiye'ye karşı agresif ve yoğun bir şekilde hücumu vurgulamaktadır. Suriye'nin daha önce sıklıkla eleştirildiği gibi Türk topraklarına göz dikmesi, Sovyetler ile yaptığı yüzüzlük ve riyakarlık ittifakı, doludizgin saldırması olumsuz bir Suriye algısına sebep olmaktadır.

Burhan Felek *Suriye Meselesi* başlıklı yazısında Suriye gündemine değinmiştir. Felek'e göre Suriye, Sovyetler Birliği'ne peyk olacak seviyeye gelmiştir. Suriyeli siyasetçilerin asıl derdi iç hâdiseleri maskelemektir.¹⁹ Felek, Suriye yönetiminin ülke içindeki olayları ve problemleri örtmek amacıyla Türkiye ile sorun çıkardıklarını kastetmektedir. Suriye adeta Sovyetlerin uydusu hâline gelmiştir. Suriye'nin, sözde bağımsız ama gerçekte Sovyetler tarafından yönlendirilip kontrol edilen devlet olduğunu vurgulamıştır. Suriye ilk defa Türk basınında uydu olarak nitelendirilmiştir. Suriye'ye dair kullanılan ve eleştirilen olumsuz ifadeye uydu gibi yeni bir ifade eklenmiştir. Suriye'nin peyk olması, iç hâdiseleri maskelemek için Türkiye ile kriz çıkarması Suriye'ye dair olumsuz bir algı yaratmaktadır.

17 Ömer Sami Coşar, "Birleşmiş Milletlere Bizi Şikayet!," *Cumhuriyet Gazetesi*, 10 Ekim 1957.

18 Ömer Sami Coşar, "Rus Hududunda Tahkikat!," *Cumhuriyet Gazetesi*, 20 Ekim 1957.

19 Burhan Felek, "Suriye Meselesi," *Cumhuriyet Gazetesi*, 24 Ekim 1957.

14 Temmuz 1958'de Bağdat Paktı toplantısı için Türkiye'ye gelecek olan Irak heyetine dair Coşar, *Hoş Geldiniz* başlıklı yazısında *dost devlet, sayın misafirler hoş geldiniz* gibi olumlu ifadeler kullanmıştır.²⁰ Bu gibi ifadeler Irak heyetinin Türkiye'de istenen, beklenen ve değer verilen konuklar olduğunu, Türkiye ve Irak'ın Bağdat Paktı'nda iki dost devlet olduğunu göstermektedir. *Dost devlet ve sayın misafirler hoş geldiniz* gibi ifadeler olumlu Irak algısını göstermektedir.

14 Temmuz 1958'de Irak'ta General Abdülkerim Kasım'ın liderliğinde gerçekleşen darbe esnasında sarayda bulunan Kral Faysal ve Prens Abdülilah öldürülmüşlerdir.²¹ Bu darbeden sonra Cumhuriyet Gazetesi'nde darbeye yıkılan Irak yönetimine dair ilginç bir yazı artışı olmuştur. Burhan Felek de Irak'taki ve Ortadoğu'daki son olaylara dair *Irak-ı Firâk* başlıklı bir yazı kaleme almıştır. Felek'e göre Iraklılar Nuri Said hükûmetini sevmemektedir. Nuri Said Paşa eski ve tecrübeli bir kurt bir siyasetçi olsa da bu darbede gafil avlanmıştır. Birinci Dünya Savaşı'nda Osmanlı'ya isyan eden Hâşimî ailesinin birçok feci felakete uğraması ibretliktir. Bu darbenin kurbanlarına acımamak imkansızdır. İngilizlerle birleşip Osmanlı'ya isyan eden Mekke Emiri Şerif Hüseyin ailesinin torunlarının listesi kaza ve kader destanı gibidir. Mısır da dâhil tüm Arap toprakları, İngilizler tarafından Osmanlılardan alınmış ve bugünkü Arap devletleri kurulmuştur. Bu süreçte İngilizlere sadık tek lider Nuri Said Paşa olmuş ve son ihtilalde tasfiye edilmiştir.²²

Bu makalede Nuri Said Paşa'nın siyasi zekâsı vurgulanmakla birlikte yapılan darbeye hazırlıksız ve gafil yakalandığı ifade edilmekte, Nuri Said'in Iraklılar tarafından sevilmediği de görülmektedir. Ayrıca Nuri Said'in, Osmanlı Devleti'nin Arap topraklarını parçalayan İngiltere'ye de hep sadık olduğu vurgulanmaktadır. Bu darbe ile Irak'ta yok olan Hâşimî Ailesi'nin Osmanlı Devleti'ne isyan etmesine gene bir gönderme vardır. Dolaylı olarak hain ve düşmanla iş birliği yapan ithamları vardır. Bütün bunlara rağmen öldürülen aile fertleri için duyduğu üzüntüyü ifade etmektedir. Bu çerçevede makalede Nuri Said Paşa'ya yönelik değerlendirmeler iki yönlü bir görünüm sergilemektedir: Bir yandan siyasi birikimi ve devlet tecrübesi öne çıkarılarak olumlu bir nitelendirme yapılırken diğer yandan darbe sürecindeki hazırlıksızlığı, İngiltere ile kurduğu yakın ilişkiler ve Irak toplumu içindeki sınırlı meşruiyeti üzerinden eleştirel bir bakış sunulmaktadır. Bu çift yönlü anlatım, dönemin siyasal atmosferi içinde Nuri Said Paşa'nın hem takdir edilen hem de tartışmalı yönleriyle birlikte ele alındığını göstermektedir.

20 Ömer Sami Coşar, "Hoş Geldiniz," *Cumhuriyet Gazetesi*, 14 Temmuz 1958.

21 Fahir Armaoğlu, *20. Yüzyıl Siyasi Tarihi Cilt 1-2 1914-1995* (Alkım Yayınları, 2004), 261.

22 Burhan Felek, "Irak-ı Firâk," *Cumhuriyet Gazetesi*, 17 Temmuz 1958.

Nuri Said'in ve Hâşimî Hanedanı'nın iktidardan düştükten sonra İngiltere ile iş birliği yapıp Osmanlı Devleti'ni parçalamalarına değinilmesi, Nuri Said'in Iraklılar tarafından sevilmediğinin ifade edilmesi ilginçtir. Felek, Nuri Said Irak'ta iktidarda iken onun Iraklılar tarafından sevilmediğine dair daha önce hiçbir ifade kullanmamıştır.

Son gelişen Irak'taki olaylar ile ilgili, isimsiz olarak yayınlanan *Kaynayan Ortaşark* başlıklı bir yazıda Nuri Said'e dair *Arap âleminin ihtiyar tilkisi, bütün Ortaşark'ı avucunun içi gibi bilen ve uçan kuştan haberdar olan ihtiyar tilki gibi tespitlerde bulunulmuşken yazının devamında şu ifadelere yer verilmiştir:*

Amerika'nın bu ilk büyük hatasına²³ karşı İngilizler gene de Ortaşark'ı kaptırmayacaklarına güvenmekte idiler. Bu güvenin timsali de ihtiyar tilki idi. Lawrence'in yetiştirmesi Nuri E's-said gerçekten Ortaşark'ı avucunun içinde çevirebilecek adamdı. Irak'ta başbakanlığa 14 defa inip çıkmasına rağmen Birinci Faysal'ı Irak tahtına adeta eliyle oturttuğu günden bu yana belki 14 saat dizginleri elden bırakmış değildi.²⁴

Bu yazıda Nuri Said'e yapılan tilki benzetmesi ile bütün Ortadoğu'yu avucunun içi gibi bilmesi ve siyasetteki dehası biraz abartılı bir şekilde vurgulanmaktadır. İngiliz siyasetinin hizmetçisi ve Lawrence'in yetiştirmesi ifadeleriyle Nuri Said'e karşı istihzaî ve olumsuz bir üslup kullanılmaktadır. Meşhur İngiliz ajanı Lawrence, Osmanlı Devleti'ne isyan eden Arap kuvvetlerinde görev almış ve Nuri Said de Osmanlı ordusunda görevliyken bu isyana bizzat katılmıştır. 1958'deki darbeden sonra Nuri Said Paşa'ya dair olumsuz üslup ve algıda bir artış olmuştur. 1955'te Bağdat Pakti'nin imzalanmasıyla beraber Cumhuriyet Gazetesi, Nuri Said için birçok övücü ve olumlu ifadeler içeren bir üslup kullanırken 1958'deki darbeden sonra Nuri Said için birçok olumsuz nitelendirmelerde bulunmaya başlamıştır. Türkiye'nin Ortadoğu'daki tek Arap müttefikî ve Bağdat Pakti üyesi olan Irak'ın yeni rejimle beraber Nâsır ve Sovyetler Birliği tarafına geçeceği vurgulanmıştır. Böylece Türkiye, Bağdat Pakti'ndeki tek Arap müttefikini de kaybetmiştir.

Coşar, *Irakla Münasebetlerimiz* başlıklı yazısında Nuri Said dâhil Irak'ta kurulan her hükûmetin Kerkük Türklerini unutturmak, orada yaşayan büyük bir Türk kitlesinin var olduğunu dünyadan gizlemek için elinden geleni yaptığını ifade etmiştir. Coşar'a göre Bağdat'taki ihtilal hükûmetinin Irak Radyosu'nda Türkçe yayın yapması ise hayra yorulamaz. Yeni yönetim Türkiye ile ilişkilerin gerginleşmesi durumunda Türkiye'nin Kerkük Türkleri ile il-

23 İngiltere, Fransa ve İsrail'in Nâsır'ın Süveyş Kanalı'nı millileştirme kararının ardından Mısır'a yönelik yaptıkları askerî harekate ABD'nin karşı çıkması kastedilmektedir.

24 "Kaynayan Ortaşark," Cumhuriyet Gazetesi, 20 Temmuz 1958.

gileneceğini hesaba katmıştır. Bunu önlemek için propaganda yapmaktadır. 35 yıl aradan sonra Kerkük'te Türkçe gazete çıkarılma yasağını da kaldırıp bundan faydalanmak isteyecektir.²⁵

Irak'taki ihtilal yönetimi Türkçe radyo yayınına izin vererek Türkiye'ye bir jest yapmıştır. Türk basınında Irak Türklerine karşı yapılan hukuksuzluklar ve yasaklar eleştiri konusu olmuş ancak Menderes hükûmeti Irak ile arasında bir pürüz çıkarmamak için bu yönde bir girişimde bulunmamıştır. Nuri Said hükûmeti de dâhil Irak'taki bütün hükûmetler Irak'taki Türklerin Türkçe yazıp okumasına, bu dilde eğitim alıp kültürel faaliyette bulunmasına izin vermemişlerdir. Türkçe Irak'ta yıllarca yasaklanmıştır. Nuri Said de bu yasakta ısrar etmiştir. Bu da Iraklı Türklere uygulanan yasakçı ve baskıcı siyaseti göstermektedir. Nuri Said Paşa Iraklı Türklerin temel haklarına karşı çıkmıştır. Bu Türk karşıtı yasak eski Irak Hükûmeti ve Nuri Said'e yönelik olumsuz algıya yol açmaktadır.

Aydemir Balkan da *Bağdat Paktı Münasebeti İle* başlıklı yazısında Nuri Said hükûmetini eleştirmiştir. Balkan'a göre Demokrat Partinin tek Arap müttefiki Irak'taki Nuri Said Paşa hükûmeti Türkiye'nin petrol konusundaki (Musul petroleri kastedilmekte) taleplerini görmezden gelirken ne Kıbrıs meselesinde ne de Suriye buhranında Türkiye'yi bir müttefik olarak desteklemiştir.²⁶

Görüldüğü üzere Bağdat Paktının imzalanmasından sonra çokça övülen ve olumlu bir algıya sahip olan Irak yönetimi ve Nuri Said, 14 Temmuz 1958'deki darbeye iktidarı kaybettikten sonra Cumhuriyet Gazetesi'nde birçok eleştiriye maruz kalmıştır. Irak ve Nuri Said'e yönelik bu eleştiri ve ifadeler özellikle Nuri Said yönetimine dair olumsuz algıları da beraberinde getirmiştir.

Hürriyet Gazetesi'nde Irak, Mısır ve Suriye

Adnan Menderes Dün Bağdat'ta Sevgi ile Karşılandı başlıklı habere göre Başbakan Menderes, Dışişleri Bakanı Köprülü ve Türk heyeti Iraklı devlet adamları ve Irak halkı tarafından hararetle ve sevgi ile karşılanmıştır. Bağdat'ta bir bayram havası esmiş, şehir baştanbaşa Türk ve Irak bayrakları ile süslenmiştir. Türk heyeti Bağdat caddelerinden geçerken Iraklılar coşkun tezahüratlarda bulunmuştur. Menderes yaptığı radyo konuşmasında dost ve kardeş Irak'ın ziyaretinden duyduğu memnuniyeti belirtmiştir.²⁷

25 Ömer Sami Coşar, "Irakla Münasebetlerimiz," *Cumhuriyet Gazetesi*, 26 Temmuz 1958.

26 Aydemir Balkan, "Bağdat Paktı Münasebeti İle," *Cumhuriyet Gazetesi*, 5 Ağustos 1958.

27 "Adnan Menderes Dün Bağdat'ta Sevgi ile Karşılandı," *Hürriyet Gazetesi*, 7 Ocak 1955.

Menderes ve heyetinin Bağdat'ta sevgi ve tezahüratlarla karşılanması, Bağdat'ta bayram havası esmesi ve caddelerinin Türk bayrakları ile süslenmesi, Irak ve Iraklılara dair dostluk ve kardeşlik vurgusu Irak'a dair olumlu algılar yaratmaktadır.

Eski İçişleri Bakanı Şükrü Kaya'nın Irak ile Türkiye'nin yakınlaşmasına dair Türkiye-Irak Savunma Birliği ve Ortadoğu başlıklı makalesine göre Arap istiklalini ilk kuran Nuri Said Paşa'dır ve Türklerle ittifak yapma cesaret ve basiretini gösterdiği için tekrar Arap istiklalinin kurucusu olmuştur.²⁸

Irak, Nuri Said'in başbakan olduğu 1932'de İngiltere'den bağımsızlığını kazanan ilk Arap devleti olmuştur.²⁹ Kaya, buna telmihte bulunmaktadır. Bununla beraber Nuri Said, Türklerle ittifak yapmayı göze alabilen cesur ve basiretli bir liderdir. Kaya'nın nazarında bu ittifak onu ikinci defa Arap istiklalinin kurucusu yapmaktadır. Kaya, Nuri Said'in Irak'ı Nâsır'ın nüfuzundan çekip aldığını, onun etkisinden sıyrıldığını vurgulamak istemiştir. Nuri Said Paşa için kullanılan Arap istiklalini ilk kuran, cesur ve basiretli gibi övücü ifadeler paşaya dair Türk okuyucularının belleğinde olumlu algıların doğmasına yol açabilecek niteliktedir.

Türkiye ve Irak arasındaki ilişkiler geliştikçe devlet adamlarının karşılıklı ziyaretleri de artmıştır. Dün Bağdat'a Gelen Bayar Büyük Dostluk Tezahürleriyle Karşılandı başlıklı haberde Irak'ta Bayar şerefine ziyafet verildiği, Bayar ile Kral 2. Faysal'ın dostâne nutuklar teati ettikleri, samimi bir şekilde konuştukları ifade edilmiştir.³⁰ Irak için kullanılan dostluk ifadelerinde artış olmuştur. Bayar şerefine ziyafet verilmesi, büyük dostluk tezahürleriyle karşılanması, Irak Kralı Faysal ile samimi sohbetleri ve dostâne nutuklar gibi ifadeler Irak'a dair olumlu algılar yaratmaktadır. Bu dönemde Türkiye ve Irak arasındaki ilişkilerin çok iyi olması ve Bağdat Pakti'nin imzalanması Irak'a dair kullanılan üslubun oldukça olumlu olmasında önemli bir etken olmuştur.

Nâsır'ın 1956'da Süveyş'i millileştirdiği daha önce ifade edilmişti. Hürriyet Gazetesi köşe yazarlarından M. Feridun Bellisar Süveyş Buhranı başlıklı yazısında Mısır'ın kanalı millileştirme kararını değerlendirmiştir. Bellisar'a göre Nâsır, Batı'dan silah ve Asvan Barajı için para alamayınca 1954'te imzaladığı anlaşmanın esas hatlarından ayrılmış, gemilere seyr ü sefer hürriyeti garantisini veren hükümlere dair verdiği sözü tutmamıştır. O, bunun aksini iddia etmekte ise de ona güvenmek safdillik olur. Nâsır, hayali geniş bir

28 Şükrü Kaya, "Türkiye-Irak Savunma Birliği ve Ortadoğu," Hürriyet Gazetesi, 28 Şubat 1955.

29 Encyclopaedia Britannica, md. "Nuri al-Said".

30 "Dün Bağdat'a Gelen Bayar Büyük Dostluk Tezahürleriyle Karşılandı," Hürriyet Gazetesi, 6 Mart 1955.

diktatördür ve nereye gittiğini bilen bir adam değildir. Doğu-Batı blokları rekabetinden istifade etmeye çalışan çıkarıcı bir liderdir ve bu politikası iflas etmiştir. Kanal konusunda da başarısız olursa Kahire diktatörü yeni maceralara girişecektir. Çünkü o keyfi teşebbüslerde bulunan biridir.³¹

Bellisar'a göre Nâsır iktidarı zorbalıkla elinde tutan bir diktatördür, yaptığı anlaşmalara uymayan ve sözüne güvenilmez bir liderdir. Onun politikalarının maceracı olması rasyonel ve gerçekçi bir yol izlemediğini, keyfi teşebbüslerde bulunması da uluslararası anlaşmaları ve kaideleri dikkate almadığını göstermektedir. Nâsır için kullanılan diktatör, çıkarıcı lider, maceracı ve sözünün güvenilmez olması, keyfi teşebbüslerde bulunması gibi ifadeler olumsuz bir Nâsır algısı doğurmaktadır.

İngiltere, Fransa ve İsrail'in Mısır'a saldırması üzerine Şükrü Kaya Süveyş Harbi ve Hukuk Mülâhazası başlıklı bir yazı kaleme almıştır. Bu yazısında ilginç bir şekilde Nâsır'a hak vermekle beraber onu eleştirmiştir. Kaya'ya göre Nâsır'ın Süveyş'i millileştirmek hem hakkı hem de vazifesi idi ama zamanlaması hatalı idi. Kanalı kullanan 18 devlete güvenilir teminat ve kanal şirketinin hakkı olan tazminatı vermemiştir. Lüzumsuz acelesi ve asabiyeti yüzünden, haklı olduğu bu meselede kendisini gaspla, zorbalıkla, bataklıkla hatta harbe sebep olmakla itham ettirmiştir. Zaten elinde olan kanalı zabta kalkışmıştır. Mısır, Rusya ve İngiltere kadar güçlü olmadığı için cüssesi ve kudreti böyle tehlikeli hatalara ve sonu felaket olacak gafletlere asla uygun değildir. Sina'yı istilaya kalkıştığı için İsrail, anlaşma imkanlarını denemeden askerî hareketlere giriştikleri için de Fransa ile İngiltere, Nâsır kadar savaşın sorumluluğunu üzerlerine almalıdır.³²

Kaya, Nâsır'ın Süveyş Kanalı'nı millileştirme girişimini ilk etapta meşru bir egemenlik hakkı olarak tanımlamakla birlikte, bu girişimi zamanlaması ve yöntemi üzerinden eleştirmektedir. Nâsır'ın eylemini lüzumsuz acelecilik ve asabiyet gibi şahsî zaafarla ilişkilendirerek onun rasyonel devlet aklından uzak, duygusal ve stratejiden yoksun bir siyaset izlediğini ifade etmektedir. Nâsır'ın kanalı millileştirmesinden dolayı *gasp*, *zorbalık* ve *bataklık* gibi olumsuz ve yargılayıcı nitelendirmeler kanalın millileştirilmesini itibarsızlaştırmaktadır. Mısır'ın cüssesi ve kudreti gibi ifadeler ülkenin dünya siyasetindeki yerini ve askerî gücünü küçümsemektedir. Kaya; İsrail, İngiltere ve Fransa'nın askerî müdahalelerini de eleştirmekle birlikte saldırganlarla savunmacı pozisyonundaki Mısır'ı aynı derecede sorumlu tutmaktadır. Lüzum-

31 M. Feridun Bellisar, "Süveyş Buhranı," *Hürriyet Gazetesi*, 6 Ağustos 1956.

32 Şükrü Kaya, "Süveyş Harbi ve Hukuk Mülâhazası," *Hürriyet Gazetesi*, 6 Kasım 1956.

suz acelecilik, asabiyet, gasp, zorbalık, bataklık ve cüssesi ve kudretinin uygun olmaması gibi ifadeler olumsuz bir Nâsır ve Mısır algısı yaratmaktadır.

Mısır Ateşkes Emrine Rağmen Savaşıyor başlıklı habere göre İngiltere Başbakanı Eden, BM kuvvetleri gelmeden Süveyş'ten çekilmeyi reddetmiş, Mısır ise kanalın tamamen tahliye edilmesiyle beraber ateşkesi kabul edeceğini ifade etmiştir.³³

Bu haber başlığı olayın anlatımında taraflı bir dil kullanması ve olumsuz algı yaratması bakımından dikkat çekici bir örnektir. Mısır aslında meşru müdafaa hakkını kullanırken İngiltere ve Fransa ise saldırgan taraf konumundadır. Buna rağmen Mısır, kural tanımayan ve agresif bir devlet gibi gösterilip suçlanırken İngiltere ve Fransa aklanmaya çalışılmıştır. Hürriyet Gazetesi, işgale uğramış bir devlet için dahi olumsuz bir algı yaratmaktadır. Görüldüğü üzere Nâsır liderliğindeki Mısır'ın kendi ülkesinde bulunan kanalı millileştirmesi ve bundan dolayı, İsrail ile beraber Batı ittifakının güçlü ülkelerinden İngiltere ve Fransa'nın işgaline uğraması dahi Türk basınında Nâsır'a karşı bir sempati ve empati oluşturamamış, izlediği siyasetten dolayı ağır ifadelerle eleştirilirken işgalci İngiltere ile Fransa'ya ise herhangi bir eleştiri getirilmemiştir.

1957'de Suriye ile çıkan krizde de Türk basını sert bir üslup kullanmıştır. Suriye Durumu Ortadoğu Sulhunu Tehlikeye Düşürecek Bir Mahiyet Aldı başlıklı habere göre Suriye'deki durum kısa sürede Ortadoğu'nun emniyeti için tehlike teşkil ederek büyümüştür. İsrail tehlikesi öne sürülerek Suriye'nin bir Rus peyki ve Ortadoğu'da milletlerarası Komünizmin bir üssü olmaya doğru gittiği, Ortadoğu ülkelerinin güvenlik ve selametini ciddi bir şekilde tehlikeye attığı savunulmaktadır. Buna göre Suriye'de ordu tamamıyla Komünistlerin eline geçmiştir. Kahire'den dönen Suriye Cumhurbaşkanı Şükrü el-Kuvvetli de havaalanında kendisini karşılayan devlet adamları ve askerlere Suriye ve Mısır'ın emperyalistlerden gelen her türlü baskıya karşı koyacaklarını ifade etmiştir.³⁴

Suriye, izlediği politika ile Rus Komünist yayılmasının merkezi olmaya doğru gitmiş, bu şekilde bölgedeki ülkelerin güvenliğini tehlikeye atmıştır. Suriye'den sonra Sovyet nüfuzu Türkiye ve diğer Arap ülkelerinin bağımsızlığını tehdit edebilir nitelikte görülmektedir. Suriyeli idareciler, ülkelerini Rusya'nın bir uydusu hâline getirerek Suriye'yi Sovyet nüfuzuna açmış, Suriye'nin bağımsızlığını tehlikeye atmışlardır. Ordu ise tamamen komünist-

33 "Mısır Ateşkes Emrine Rağmen Savaşıyor," Hürriyet Gazetesi, 8 Kasım 1956.

34 "Suriye Durumu Ortadoğu Sulhunu Tehlikeye Düşürecek Bir Mahiyet Aldı," Hürriyet Gazetesi, 27 Ağustos 1957.

leşmişken, Cumhurbaşkanı el-Kuvvetli de ordu ile beraber Sovyet yanlısı bir siyaseti desteklemektedir. Suriye'nin Rus peyki ve Komünizm'in üssü olması ve bölge ülkelerinin güvenliğini tehlikeye atması olumsuz Suriye algısı çizmektedir.

Bellaris da Suriye Ne Yapmak İstiyor? başlıklı yazısında Suriye'yle ilgili olarak aynı hususu ele almıştır. Bellisar'a göre Suriye'nin şuursuz idarecileri başlarını seve seve komünist boyunduruğuna uzatmaktadır. Söyledikleri sözlerde devlet adamlarına has ağırbaşlılıktan eser yoktur. Ortadoğu'da kanlı olaylar çıkarmak için ellerinden geleni yapmaktadırlar. Şam Fuarı'nda yaptığı konuşmada Cumhurbaşkanı el-Kuvvetli Afrika ve Asya'daki milletlerin artık emperyalistlerin sırtından geçinemeyeceklerini belirtmiştir. Suriye gibi küçük bir memleketin cumhurbaşkanının bu büyük sözleri sarf etmesi onun kimlerden ders aldığını göstermektedir. Bu değerlendirmeye göre bir peyk hâline gelen Suriye'ye Ortadoğu'da kundakçılık rolü verilmiştir. Ancak Suriye'nin sürdürdüğü bütün tedhiş ve propaganda kampanyasına rağmen Ortadoğu'da yalnız kalacağı öngörülmektedir.³⁵

Bellaris'a göre Suriyeli idareciler adeta akıl ve şuurunu kaybetmiş bir hâlde, isteyerek Rusya'nın hegemonyasına girmektedirler. Suriyeli devlet adamlarının bir devlet adamına yakışmayacak sözler sarf etmesi onların ciddiyetine zarar vermektedir. Bu idareciler kötü niyetlidir. Bölgede savaş çıkararak kan dökülmesi için var güçleriyle çalışmaktadırlar. Bellisar'ın Suriye'ye küçük devlet ve el-Kuvvetli'nin sözlerine büyük demesi, Suriye'yi küçümsediğini göstermektedir. Ona göre el-Kuvvetli'nin bu konuşmaları, rehberinin Sovyetler olduğunu, onları taklit ederek bu şekilde konuştuğunu vurgulamaktadır. Sovyetlerin uydu hâline getirdiği Suriye'ye biçtiği rol bölgeyi ateşe vermektir. Bu da Suriyeli liderlerin bağımsız olmadığını, Suriye'ye dair kararların Moskova'da alındığını ima etmektedir. Suriye idaresi kundakçılık yaparak bilinçli bir şekilde kriz çıkarmaktadır. Ayrıca istikrarsızlık yaratıp Ortadoğu'daki ülkeler arasında çatışmaları körüklemektedir. Bölgede terör havası estirmekte, yaptığı propagandalarla bölge ülkelerinin tepkisini çekip onları karşısına almaktadır. Bu yüzden de dostsuz, müttefiksiz ve yalnız kalacağı öngörülmektedir. Suriye'ye tedhiş (terör) ithamı ilk defa yapılmaktadır. Bellisar'ın bu yazısındaki ifadeleri de çok olumsuz bir Suriye imajı yaratmaktadır.

Peyk Suriye'nin İftira Kampanyası başlıklı habere göre Suriye, Rus tesiriyle Türkiye'ye sistemli bir iftira kampanyası yürütmektedir. Suriye basını Türk devriye kolunun Suriye sınırını geçerek Suriyeli köylülerle çatıştığı-

35 M. Feridun Bellisar, "Suriye Ne Yapmak İstiyor?," *Hürriyet Gazetesi*, 8 Eylül 1957.

nı, 4 Türk uçağının Suriye üzerinde uçuş yaptığını iddia etmiştir.³⁶ Suriye, Sovyetler Birliği'nin nüfuzunda ve hükümlerinde olan peyk (uydu) bir devlettir. Bu hâliyle bağımsız devlet olma vasfını kaybetmiştir. Türkiye hakkında yalan ve iftira üreterek Suriye kamuoyunu Türkiye aleyhinde kışkırtmaktadır. Türk askerlerinin köylülerle çatıştığını, Türk uçaklarının Suriye üzerinde uçuş yaptığını iddia etmesi Türkiye'yi saldırgan göstermeye yönelik ithamlardır. Suriye'nin peyk olması, Türkiye aleyhinde iftira kampanyası gibi ifadeler Suriye'ye dair olumsuz algılara sebep olmaktadır.

14 Temmuz 1958'de Irak'ta gerçekleşen kanlı ihtilale dair Nizamettin Nazif Tepedelenlioğlu *Bağdat Darbesi* başlıklı bir yazı kaleme almıştır. Tepedelenlioğlu'na göre 1936'da Irak'ta darbe yapan Türk dostu Bekir Sıdkı Bey'i öldüren kişi Nuri Said Paşa'nın emrinde olan ve onun gizli teşkilatına giren bir Iraklı idi. Nuri Said, öldürttüğü düşmanından 20 yıl sonra Türk dostu olarak ahirete gitmiştir!³⁷ Hürriyet Gazetesi de iktidarını kaybettikten sonra Irak yönetimi ve Nuri Said'i eleştirmeye başlamıştır. Irak'ta Genelkurmay Başkanı olan Bekir Sıdkı Ağustos 1937'de Türkiye'yi ziyarete gittiği esnada Musul'da bir suikast sonucu öldürülmüştür.³⁸ Nuri Said, Türk yanlısı ve Türk dostu olan bir askeri öldürmüştür. Kendisi de 20 yıl sonra aynı akibete uğramıştır. Türk dostu olarak ahirete gitti ifadesinde ünlem konması aslında onun Türk dostu olmadığını, Türk dostluğunun şüpheli ve samimiyetsiz olduğunu ima etmektedir. Daha önce birçok defa Türk dostu olarak vurgulanan Nuri Said'in ölümünden sonra Türk dostluğunun şüpheli hale gelmesi, Irak ve yönetimine dair olumsuz bir algı yaratmaktadır. Halbuki daha önce övülen Nuri Said Paşa neden şimdi Türk dostu olmamakla, Türk dostu birini öldürmekle itham edilmiştir? Nuri Said'e yöneltilen bu eleştiriler olumsuz bir algıya sebep olabilecek bir nitelik taşımaktadır.

Tepedelenlioğlu, *Yakın Tarihin En Renkli Siması: Nuri Said Paşa Kimdi?* adlı yazısında Nuri Said'i hem öven hem de eleştiren bir bakışla anlatır. Ona göre Nuri Said, Irak'ı güçlendiren, petrol gelirini düzenleyen, ordu ve hava kuvveti kuran, Arap dünyasının en yetenekli diplomatlarından ve Türkiye'nin dostu bir devlet adamıdır. Türkiye'nin müttefiki olarak ölen Nuri Said Irak'ı güçlendiren kişi olmakla birlikte Osmanlı Devleti'ne isyan eden bir hain olarak Şam'da teslim olan Türk askerlerine kötü davranıp onları öldürmüştür. Böylece Nuri Said hem Osmanlı'nın eski düşmanı hem de Türkiye Cumhuriyeti'nin sadık dostu olarak çelişkili bir kişilik çizer. Tepedelenlioğlu ise tüm

36 "Peyk Suriye'nin İftira Kampanyası," Hürriyet Gazetesi, 9 Kasım 1957.

37 Nizamettin Nazif Tepedelenlioğlu, "Bağdat Darbesi," Hürriyet Gazetesi, 15 Temmuz 1958.

38 Onur Akdoğan, "Irak'ın İlk Askeri Darbesi: 1936 Bekir Sıtkı Darbesi," *Türkiye Ortadoğu Çalışmaları Dergisi* 8, no. 2 (2021): 145.

bu zıt değerlendirmelere rağmen yazısını “Allah rahmet eylesin” diyerek bitirir.³⁹

Tepedelenlioğlu, *Bağdat Esrarı* başlıklı yazısında oldukça sert ve olumsuz ifadeler kullanarak Irak yönetimine dair eleştirilerini açık bir dille ortaya koyar. Bu çerçevede Başbakan Nuri Said Paşa ve Prens Abdülilah’ın Irak’taki petrol şirketinden daha fazla hisse almak için açgözlü davrandıklarını vurgulamıştır.⁴⁰

Zafer Gazetesi’nde Irak, Mısır ve Suriye

Demokrat Partiye yakınlığı ile bilinen Zafer Gazetesi A. Menderes Yarın Sabah Irak’a Gidiyor başlıklı haberinde Menderes’in Irak’a ziyaretini değerlendirmiştir. Habere göre Menderes dost ve kardeş Irak Devleti Hükümet Reisi Ekselans Nuri Said Paşa tarafından davet edilmiştir. Türk ve Irak Milletleri arasındaki kardeşliğin tabii neticesi ve iki ülkenin menfaatleri gereği Türk-İrak dostluğunun her sahada Ortadoğu için de hayırlı olacağı bir hakikattir. Bu haberin yanında Nuri Said ve Menderes’in yan yana yürüdüğü fotoğrafta da Nuri Said’den dost Irak başvekili şeklinde bahsedilmiştir.⁴¹

Türkiye ve Irak’ın kendi aralarında müşterek bir güvenlik anlaşması imzalayacağını duyurması üzerine Mümtaz Faik Fenik *Bağdat Tebliği* başlıklı bir yazı kaleme almıştır. Fenik’e göre Başvekil Menderes ve heyeti dost Irak merkezinde çok samimi temaslardan sonra bir tebliğ neşretmişlerdir. Dost Irak ile yapılacak bir anlaşma Ortadoğu’da mühim bir boşluğu dolduracaktır. Dost Irak Devleti’nin güzide devlet adamları da aynı kanaattedirler.⁴² *Ortaşark’ta Yeni Bir Tarih Başlıyor* başlıklı habere göre ise Menderes’in dost ve kardeş Irak’a yaptığı ziyaret Ortadoğu’da büyük bir alaka ile takip edilmektedir. Görüşmeler tam bir mutabakat, en derin bir itimad ve samimiyet içerisinde gerçekleşmiştir. Türk-İrak dostluğu bakımından mühim merhaleler kaydedilmiştir. Dost ve kardeş Türkiye ve Irak neşrettikleri müşterek tebliğden itibaren artık aynı zamanda fiili bir ittifak hâlinde idirler.⁴³

Irak ile gelişen ilişkilere bağlı olarak yapılan dostluk ve kardeşlik vurgusu dikkat çekmektedir. Görüşmelerin mutabakat, samimiyet ve itimad içerisinde olması taraflar arasında güven, karşılıklı anlayış ve saygı olduğunu göstermesi bakımından önemlidir. Irak devlet adamlarının da güzide olarak

39 Nizamettin Nazif Tepedelenlioğlu, “Yakın Tarihin En Renkli Siması: Nuri Said Paşa Kimdi?,” *Hürriyet Gazetesi*, 15 Temmuz 1958.

40 Nizamettin Nazif Tepedelenlioğlu, “Bağdat Esrarı,” *Hürriyet Gazetesi*, 19 Temmuz 1958.

41 “A. Menderes Yarın Sabah Irak’a Gidiyor,” *Zafer Gazetesi*, 5 Ocak 1955.

42 Mümtaz Faik Fenik, “Bağdat Tebliği,” *Zafer Gazetesi*, 14 Ocak 1955.

43 “Ortaşark’ta Yeni Bir Tarih Başlıyor,” *Zafer Gazetesi*, 14 Ocak 1955.

nitelendirilmesi onların nitelikli, saygın ve temsil kabiliyetinin yüksek olduğunu aynı zamanda Türkiye ve Irak arasında vurgulanan fiili ittifak ifadesi ise iki ülkenin dost ve kardeş olmakla beraber müttefik olduğunu göstermektedir. Irak ve Iraklı devlet adamlarına dair *dost, kardeş, dostluk, görüşmelerin tam bir mutabakat, en derin bir itimad ve samimiyet içerisinde gerçekleşmesi, güzide, fiili ittifak* gibi ifadeler olumlu bir Irak algısı yaratmaktadır.

24 Şubat 1955'te Bağdat Paktı'nın imzalanması üzerine Mümtaz Faik Fenik, *Bağdat Paktı'nın İmzası* başlıklı bir yazı yazmıştır. Yazara göre zaten birbiriyle dost olan ve aralarında hiçbir ihtilaf konusu bulunmayan Türkiye ve Irak bu ittifakla bir taarruz karşısında mukadderat birliği yapacak ve birbirlerinin kuvvetini tamamlayacaklardır. Irak'ın başta Mısır olmak üzere Arap ülkelerinin tepkilerine rağmen bu iş birliğini azimle yürütmesi ve kısa zamanda neticeye varılması her türlü övgünün üstündedir. Bu güzel neticenin elde edilmesinde çok değerli Irak Başbakanı Nuri Said Paşa ve Irak Türkiye Büyükelçisi Ekselans İbrahim Akif Alûsî'nin büyük himmetleri olduğunu takdirle yad etmek gerekmektedir. Irak, SSCB'nin (Sovyetler Birliği) İran üzerinden Musul ve Basra'ya sarkabileceği tehlikesini görmüş ve Türkiye ile beraber vaktinde tedbir almasını bilmiştir.⁴⁴ Menderes ve Nuri Said'in konuşması esnasında çekilen bir fotoğrafın altına da şu ifade yazılmıştır: *İki dost ve kardeş memleketin başvekilleri samimi bir musafaha esnasında.*

Türkiye ile Irak arasında herhangi bir ihtilafın bulunmaması, iki ülke ilişkilerinin dostane seyrettiğini göstermesi bakımından önemlidir. Tarafların imzaladıkları anlaşma ise aralarındaki kader birliğini ve müttefiklik bağını açık biçimde ortaya koymaktadır. Nuri Said ve Alûsî gibi değerli devlet adamlarının da bu pakttaki katkılarından dolayı takdire şayandırlar. Aynı zamanda Iraklı liderlerin Sovyet tehlikesini görüp Türkiye ile beraber tedbir almaları da onların basiretli, vizyoner, ileri görüşlü ve stratejik zekâ sahibi olduğunu göstermektedir. Irak, Nuri Said Paşa ve Alûsî hakkında kullanılan *dost, kardeş, mukadderat birliği, Türkiye ile ihtilaf olmaması, Mısır olmak üzere Arap ülkelerinin tepkilerine rağmen bu işbirliğini azimle yürütmesi ve kısa sürede güzel neticeler alınması ve her türlü övgünün üstünde olması çok değerli Irak Başbakanı Nuri Said Paşa ve Irak Türkiye Büyükelçisi Ekselans İbrahim Akif Alûsî, SSCB'nin İran üzerinden Musul ve Basra'ya sarkabileceği tehlikesini görmüş ve Türkiye ile beraber vaktinde tedbir almasını bilmesi gibi vurgular olumlu bir Irak algısı yaratmaktadır. Irak'tan bu dönemde Türk basınında övgü ile bahsedilmektedir.*

44 Mümtaz Faik Fenik, "Bağdat Paktı'nın İmzası," *Zafer Gazetesi*, 25 Şubat 1955.

Zafer Gazetesi Mısır lideri Nâsır'ın 26 Temmuz 1956'da Süveyş'i millileştirmesini Mısır'ın Süveyş Kanalı'na El Koyma Meselesi başlığı ile duyurmuştur. Buna göre Albay Nâsır kanala el koymuş ve müsaderenin derhal yapılmasını kanunî şekle uydurmak üzere Mısır Resmî Gazetesi hususî bir nüsha neşretmiştir.⁴⁵

Haberde Nâsır'dan cumhurbaşkanı değil albay şeklinde bahsedilmesi onun darbeci olduğunu, ülkeyi askerî vesayetle yönettiğini ima etmektedir. Kanunî şekle uydurmak tabiri ile gazete Nâsır'ın Süveyş'i millileştirmesini kanuna aykırı bir iş olarak göstermektedir. Buna göre Nâsır kanunsuz, kuralsız bir siyaset izlemektedir. Bununla beraber millileştirme kelimesinin kullanılmasından kaçınılmış ve onun yerine *el koyma* ifadesi kullanılmıştır. Bu ifade ile Nâsır adeta kanalı gasp etmiş, kendisine ait olmayan bir kanalı zorla elde etmeye çalışmış gibi bir izlenim vermektedir. Nâsır'a dair kullanılan *albay*, *kanunî şekle uydurmak*, *el koyma* gibi ifadeler olumsuz Nâsır algısı yaratmaktadır.

Natık Poyrazoğlu *Yine Ortadoğu ve Süveyş Hâdisesi* başlıklı yazısında Süveyş'in millileştirilmesi konusuna değinmiştir. Poyrazoğlu'na göre Mısır'ın aldığı karar müşterek cepheyi gerilerden ve can alacak noktadan tehdit ettiği için çok vahimdir. Olay Bağdat Paktı-Mısır meselesi hâline gelmiştir. Süveyş'in millileştirilmesi Sovyetler Birliği'nin karargahından idare edilen bir harekettir. Mısır ordusuna da değinen Poyrazoğlu, şimdiye kadar bir buçuk merasim bölüğüne kumanda eden Mısırlı liderlerin harbin ne olduğunu bilmediğini iddia etmektedir. Mısır, Süveyş baskını diyebileceğimiz zahirî bir başarıdan dolayı İsrail'e taarruz ederek işi büsbütün içinden çıkılmaz hâle getirebilir. Bu hâdise neticesi meçhul bir maceradır. Poyrazoğlu, kanalın millileştirilmesini *darbe* olarak vurguladıktan sonra Nâsır'ı tehdit etmektedir: "Yoksa bu ve buna benzer davaların hâlli ve şımarık diktatörleri yerde oturtmak için birkaç Türk süngüsü bile kâfidir".⁴⁶

Poyrazoğlu'na göre Mısır'ın Süveyş'i millileştirmesi Türkiye'nin de dâhil olduğu müşterek cephenin güvenliğini tehdit etmektedir. Nâsır'ın, kanalı millileştirmesi Sovyetler Birliği'nin idaresiyle yapılan bir hareket olarak görülmüştür. Bu iddia Nâsır'ın bağımsız olmadığı, Sovyetler Birliği'nden emir ve telkin aldığını ima etmektedir. Mısır idaresinin bir buçuk merasim tümenine sahip olduğunu ve savaşmayı bilmediğini iddia ederek Mısırlı liderleri ve Mısır ordusunu küçümsemekte, onlara tepeden bakmaktadır. Nâsır'ın Süveyş'i millileştirmesini *darbe* ve *baskın* şeklinde niteleyerek onun gaspçı

45 "Mısır'ın Süveyş Kanalı'na El Koyma Meselesi," Zafer Gazetesi, 28 Temmuz 1956.

46 Natık Poyrazoğlu, "Yine Ortadoğu ve Süveyş Hâdisesi," *Zafer Gazetesi*, 4 Ağustos 1956.

ve kendisine ait olmayan bir kanalı zabt ile elde ettiğini ima etmektedir. Nâsır'ın siyasetinin macera olduğunu iddia etmesi, onun rasyonel ve gerçekçi olmadığını, Nâsır'ın, görünürde başarı olarak sayılan Süveyş'in millileştirilmesinden sonra İsrail'e saldırma ihtimaline değinerek onun saldırgan bir siyaset izlediğini vurgulamaktadır. Şımarık diktatör vurgusu ile Nâsır'ın hem zorba bir diktatör olduğunu vurgulamış hem de onu küçümsemiştir. Birkaç Türk süngüsünün şımarık diktatörü yere oturtmaya yetmesi ise Nâsır'a dair küçümseme, aşağılama ve tehdit içerikli bir ifadedir. Mısır'ın bölgedeki güvenliği tehdit etmesi, kanalı millileştirmesinin SSCB'nin karargahından idare edilen bir hareket olarak görülmesi, bir buçuk merasim bölümüne kumandan eden Mısırlı liderlerin harbin ne olduğunu bilmemesi, darbe ve baskın, şımarık diktatör, maceracı siyaset gibi ifadeler olumsuz Nâsır ve Mısır algısı yaratmaktadır.

İsrail, 29 Ekim 1956'da Mısır'a saldırmıştır. *Hâdisenin Bilançosu* başlıklı habere göre İsrail'in giriştiği bu harekete Mısır, Suriye ve Ürdün arasında kurulan ortak bir kumandanlığın sebep olduğu ifade edilmiştir. İsrail de Mısırlı komandoların sık sık İsrail topraklarına girdiğini, Süveyş'in millileştirilmesinden sonra Nâsır'ın cesaretlenip İsrail topraklarına saldırıyı arttırdığını, bundan dolayı İsrail'in Mısırlı komandoları ve mevzilerini temizlemeyi zarurî gördüğünü ifade etmiştir.⁴⁷ Haberin söyleminde saldırının sebebi Mısırmış gibi bir anlatı kurulmaktadır. Mısır, bu haberde suçlanırken İsrail'in saldırganlığı ve işgaline dair bir eleştiride bulunulmamaktadır.

Kahire Gece Bombardıman Edildi başlıklı habere göre İngiltere ve Fransa'nın 12 saat içinde ateşkes sağlanması ultimatununun Mısır tarafından reddedilmesi İngiltere ve Fransa'yı Mısır'a karşı askerî harekate girişmeye sevk etmiştir. Ayrıca Fransız kaynaklarına dayanılarak verilen bir diğer habere göre Mısır'ın kendisine yapılan teklife olumsuz cevap vermesi üzerine Fransız ve İngiliz kumandanlığına bağlı bulunan bombardıman uçakları 31 Ekim'de Mısır'daki askerî hedefleri bombalamıştır.⁴⁸

Ateşkes sağlanması ultimatununun Mısır tarafından reddedilmesi İngiltere ve Fransa'yı Mısır'a karşı askerî harekate girişmeye sevk etmiştir ifadesi Mısır'ı suçlamaya, İngiltere ve Fransa'nın işgalini haklı çıkarmaya yöneliktir. Mısır'ın Fransız ve İngiliz ultimatomuna olumsuz cevap vermesi Mısır'ı suçlu, barış yapmaya istekli olmayan bir devlet gibi göstermek amaçlıdır. Ayrıca İsrail, Mısır topraklarına girmiştir. Mısır karşı koymak zorundadır ve İsrail ordusu Sina'da iken ateşkes nasıl razı olabilir? İngiltere'nin İsrail'i işgalden vazgeçirmeye çalışmak yerine Mısır'ı bombardıman ile tehdit etmesi dikkat

47 "Hâdisenin Bilançosu," *Zafer Gazetesi*, 31 Ekim 1956.

48 "Kahire Gece Bombardıman Edildi," *Zafer Gazetesi*, 1 Kasım 1956.

çekicidir. Türk basını ise bu durumu görmezden gelerek Mısır'ı suçlayıcı bir üslup kullanmaktadır.

Süveyş Meselesi'ne dair *Bağdat Pakti'nin Zaferi* başlıklı isimsiz ilginç bir yazı çıkmıştır. Yazıya göre Süveyş Meselesi ile alakalı ateşkesin sağlanmasında Bağdat Pakti'nin Tahran'da yaptığı konferans etkili olmuştur. Yazının devamında şu ifadeler kullanılmıştır:

Bizce artık tamamen sabit olmuştur ki cenuptaki (güneydeki) bütün hürriyet ve istiklalleri Anadolu yüksek yaylalarındaki Türk kuvvetleri zâmin (kefil) bulunurken aşırma endaht (atış) yapar gibi bizim üzerimizden girişilen siyasi flörtler, zarar, hüsrân ve hayal inkisarından (kırıklığından) başka bir netice vermeyecektir.⁴⁹

Aşırma endaht yapar gibi bizim üzerimizden girişilen siyasi flörtler ifadesi Nâsır'ın Türkiye'yi bypass edip Sovyetlerle yakınlaşarak yürüttüğü blok dışı politikayı ima etmektedir. Mısır, bu siyaset tarzıyla zarar etmiştir. Nâsır'ın Türkiye'yi bypass ederek siyaset izlemesi ve neticesinde Mısır'ın işgale uğraması onun suçuymuş gibi gösterilmektedir. Bununla beraber Mısır'ı işgal eden İngiltere, Fransa ve İsrail için suçlayıcı bir ifadeye rastlanmamaktadır. Görüldüğü üzere Nâsır'ın milliyetçi politikası ve bu politikaya bağlı olarak kendi ülkesinde bulunan bir kanalı millileştirdiği için işgale uğraması dahi Türk basınında ona dair bir sempati oluşturmamış, bunun aksine Nâsır işgale sebep bir figür olarak resmedilmiştir. Nâsır adeta günah keçisi olarak görülmüştür.

Suriye Sovyetlerin *Peyki Haline Geldi* başlıklı habere göre Suriye'de solcular idareyi ele geçirmiş, idarî baskı şiddetlenmiştir. Sovyetler Birliği Suriye'ye çok fazla miktarda silah sevk etmektedir ve bu bölgeyi kuvvet deneme sahası hâline getirme arzusundadır. Sovyet lideri Nikita Kruşçev Suriye'ye resmî bir ziyaret yapmak istemektedir. Solcu General Afif Bizri'nin Genelkurmay Başkanlığı'na getirilmesiyle Suriye'de ordu ve dolayısıyla genel kontrol Sovyet taraftarlarının eline geçmiştir.⁵⁰

Suriye'de ordunun başına solcu General Afif Bizri'nin gelmesi ve Sovyet nüfuzunun artması, ülkenin SSCB'nin etkisi altında, bağımsızlığını kaybetmiş bir devlet hâline geldiği iddiasını güçlendirmektedir. Askerî etkili idarî baskının şiddetlenmesi, sivil yönetimin zayıflaması ve özgürlüklerin kısıtlanmasıyla askerî vesayete işaret ederken, Sovyetler Birliği'nin yoğun silah

49 "Bağdat Pakti'nin Zaferi," Zafer Gazetesi, 11 Kasım 1956.

50 "Suriye Sovyetlerin Peyki Haline Geldi," Zafer Gazetesi, 18 Ağustos 1957.

sevki özellikle Türkiye'nin güvenliği açısından risk oluşturmaktadır. Tüm bu unsurlar, haberde olumsuz bir Suriye algısı yaratmaktadır.

Suriye Ordusu Moskova'nın Emrine Girdi başlıklı haberde Türkiye'nin Bağdat Paktı'ndaki müttefiki Irak'ta Suriye'nin bir Sovyet peyki hâline geldiğinden zerre şüphe edilmemektedir. Suriye genelkurmayı doğrudan doğruya Moskova'nın eline geçmiştir. Yakında diğer hükûmet erkanı ve Cumhurbaşkanı Şükrü el-Kuvvetli'nin de tasfiyelerinin muhakkak olduğu belirtilmiştir.⁵¹

Suriye yine uydu olmakla itham edilmiştir. Ordunun doğrudan Moskova'nın kontrolüne geçtiği ve hükûmet ile Cumhurbaşkanı Şükrü el-Kuvvetli'nin tasfiye edileceği öngörülmekte; bu durum, ülkenin askerî bir rejime doğru kaydığını göstermektedir.

Suriye'de Durum Tehdit Edici Bir Hal Almıştır başlıklı haberde Başbakan Menderes'in Suriye'deki gelişmelere temas ettiği görülmektedir. Menderes'e göre Suriye'deki durum Ortadoğu'nun huzur ve emniyetini tehdit edici bir hâl almıştır. Sovyetlerin Suriye'deki faaliyetleri pek tehlikeli bir durum yaratmıştır. Suriye, fiilen kullanma kapasitesini aşan ölçekte silah ithalatında bulunmakta; bu durum ülkeyi yıkıcı faaliyetler için bir zemin ve vasat hâline getirmektedir. Söz konusu tablo, makul ve savunma temelli bir silahlanma sürecinden ziyade, üçüncü aktörler tarafından kullanılmak üzere oluşturulan bir silah birikimine işaret etmektedir. Bu çerçevede Suriye'nin, yıkıcı amaçlara hizmet eden ve saldırgan emeller doğrultusunda işlev gören bir köprübaşı konumuna evrilme riski taşıdığı değerlendirilmektedir.⁵²

Başbakan Adnan Menderes Suriye'yi tehlikeli ve saldırgan bir aktör olarak görmektedir. Ayrıca Suriye'yi yalnızca kendi güvenliği için değil, bölgesel tehdit oluşturabilecek bir güç olarak değerlendirmekte Sovyet nüfuzunu ve silah yoğunluğunu, bölgesel istikrarsızlığın sebebi olarak göstermektedir.

Selim Sarper Suriye'nin İthamlarını Reddetti başlıklı habere göre Türkiye ve Suriye arasındaki kriz BM müzakerelerinde tartışıldığında Türk delegesi Sarper Türkiye'nin Suriye'ye taarruz hazırlığında olduğu iddiasının uydurma ithamlar ve tedhişçi propaganda olduğunu ifade etmiştir. Suriye'nin Sovyetler ile beraber Türkiye'ye sert tehditlerde ve yersiz ithamlarda bulunduğunu da eklemiştir. Suriye gerginliği arttırmakta ve Ortadoğu'yu karıştırmak istemektedir.⁵³

51 "Suriye Ordusu Moskova'nın Emrine Girdi," Zafer Gazetesi, 25 Ağustos 1957.

52 "Suriye'de Durum Tehdit Edici Bir Hal Almıştır," Zafer Gazetesi, 25 Eylül 1957.

53 "Selim Sarper Suriye'nin İthamlarını Reddetti," Zafer Gazetesi, 29 Ekim 1957.

Suriye, Türkiye'ye karşı dürüst olmayan bir siyaset izlemektedir. Türkiye'yi saldırgan bir devlet gibi göstermeye çalışmaktadır. Ortadoğu'yu karıştırarak ve Türkiye'ye sert tehditlerde bulunarak saldırgan ve bozguncu bir politika yürütmektedir. Suriye'nin tedhişçi propaganda yapması saldırganlığı teşvik ettiğini, bölgedeki istikrarı bozmaya niyetlendiğini göstermektedir. Suriye'nin uydurma ithamlarda bulunması, tedhişçi propaganda yapması, gerginliği arttırmakta ve Ortadoğu'yu karıştırmak istemesi, Türkiye'ye sert tehditlerde ve yersiz ithamlarda bulunması gibi vurgular Suriye'yi saldırgan ve tehdit edici gösterip ona dair olumsuz algılar yaratmaktadır.

Bağdat Paktı Toplantısı Yarın Başlıyor başlıklı haberde “dost, müttefik ve kıymetli misafir” Kral Faysal'ın Bağdat Paktı toplantısı için 14 Temmuz 1958'de İstanbul'a geleceği görülmektedir.⁵⁴

Irak'ta Hükûmete Karşı Vuku Bulan Hareket başlıklı haberde Irak'ta darbe yapan askerlere dair “asiler” ifadesi kullanılmıştır.⁵⁵ Zafer Gazetesi, darbecilere asiler diyerek onların mevcut düzeni bozup isyan ettiğini, meşru otoriteye başkaldırdığını ima etmekte, darbecilere karşı olumsuz bir algı yaratmaktadır.

Amerika Nâsır'a Sert Bir İhtarda Bulundu başlıklı haberde darbecilerden Irak ihtilal konseyi, İhtilalci Irak Hükûmeti şeklinde bahsedilmiş ve bu konseyin Irak'ta adi suçlular için af çıkardığı, Sovyetler Birliği ile ilişkilerin derhal tesisine karar verdiği görülmektedir.⁵⁶ İhtilal konseyi, ihtilalci hükûmet gibi ifadeler Irak'taki yeni yönetimin ülkeye darbe ve zorbalıkla el koyduğunu, seçimle iş başına gelmediğini göstermektedir. Bu yönetim önceki yönetimden farklı olarak da Sovyetler Birliği ile ilişkileri güçlendirmeyi hedeflemektedir. Bu da Irak'ın farklı bir bloka kaydığını gösteren bir işarettir. İhtilal konseyi, ihtilal hükûmeti, Sovyetler ile ilişki kurulması, adi suçluların affedilmesi gibi ifadeler darbeci hükûmete karşı olumsuz bir algıya sebep olmaktadır.

Ragıp Akyavaş *İkinci Kerbela* başlıklı yazısında darbeye uğrayan Kral Faysal ve Irak hükûmetine değinmiştir. Akyavaş'a göre Bolşevik uşakları 20. Asır'da ikinci bir Kerbela faciası yaratmışlardır. Darbeciler gaddarca bir suikast ile peygamberin evlatlarından olan masum hükümdarlarını ve veliahdını kurban etmekten çekinmediler. Kıymetli devlet adamlarının da kanlarını içtiler. Darbecilerin bu cinayetlerle Türklerin kalbinde açtığı yara onarılamayacak kadar büyüktür. Cennetmekan 2. Faysal ve veliahdı Abdülilâh ve şehit edilen diğer devlet erkânı Türkiye'ye candan bağlı Türk dostları idi. Türkiye onların 2. vata-

54 “Bağdat Paktı Toplantısı Yarın Başlıyor,” Zafer Gazetesi, 14 Temmuz 1958.

55 “Irak'ta Hükûmete Karşı Vuku Bulan Hareket,” Zafer Gazetesi, 15 Temmuz 1958.

56 “Amerika Nâsır'a Sert Bir İhtarda Bulundu,” Zafer Gazetesi, 19 Temmuz 1958.

nı idi. Onlar Türkiye ile kader birliği etmişler, büyük bir siyasî anlayış göstererek Türk dostluğuna kıymet vermişlerdir. Kerbelâ faciası gibi yine peygamberin iki evladı birlikte şehit olmuştur. Büyük hasletlere sahip olmaya namzet bulunan Melik İkinci Faysal, *cedd-i âlîtebârî* Hüseyin kadar masum ve günahsız bir gençti. Irak Milleti'nin meşru ve kanunî bir hükümdarı idi. Kral Faysal ve Abdülilâh gibi iki değerli genç tarihî ve dinî necabetin timsalidirler.⁵⁷

Irak'ta yaşanan darbe Hz. Muhammed'in torunu Hz. Hüseyin'in şehit edildiği İslam tarihinde unutulamayan Kerbelâ faciasına benzetilmiştir. Çünkü Irak'taki Haşimi Hanedanı'nın Hz. Muhammed'in soyundan geldiğine inanılır. Aynı zamanda bu benzetme çekilen acının büyüklüğünü de göstermektedir. Darbe esnasında öldürülen 2. Faysal, Abdülilâh ve diğer devlet erkanı özellikle Başbakan Nuri Said Paşa şehit ve Türk dostu olarak görülmüştür. Şehitlik mertebesi İslam'da ulaşılabilecek en yüksek mertebelerden biridir. Kral Faysal'dan cennetmekan diye bahsedilmesi onun hayırla yad edildiğini, sevildiğini ve saygı duyulduğunu göstermektedir. Kral Faysal'ın meşru ve kanunî bir hükümdar olması Irak'taki iktidarın asıl sahibi olduğunu, yasalarla hareket ettiğini hukuk düzenine bağlı bir yönetim sergilediğini, darbecilerin gaspçı ve zorba olduğunu göstermektedir. Kral Faysal, masum ve günahsız olması yönü ile Hz. Hüseyin'e benzetilmiştir. Kral Faysal ve Abdülilâh soyları çok eski tarihlere ve Hz. Muhammed'e dayandığı için soyluluğun timsalidirler. Darbecilerin bu cinayetlerle Türklerin kalbinde açtığı yaranın onarılamayacak kadar büyük olması ise Türk tarafının eski Irak idaresine karşı duyduğu hürmet ve muhabbeti göstermesi bakımından önemli bir ifadedir. Kral Faysal, Abdülilâh ve Nuri Said Paşa'ya dair kullanılan şehit, Türk dostu, cennetmekan, günahsız, masum, meşru ve kanunî hükümdar, samimiyet, ihlas, iki değerli genç, tarihî ve dinî necabetin timsali gibi ifadeler eski Irak yönetimine dair çok olumlu algıyı göstermektedir.

Adviye Fenik Bu Nasıl Cumhuriyet başlıklı yazısında Irak Kralı Faysal ve Abdülilâh gibi münevverlerin öldürülmesini katliam, vahşet ve rezalet olarak değerlendirmiştir. Öldürülen Iraklı devlet adamları Irak'ın istiklaline, toprak bütünlüğüne ve dış itibarına hizmet eden insanlardır. Irak'taki yeni yönetim sözde cumhuriyet ve darbeciler ise sahte vatanseverler olup Irak'ı yabancılara peşkeş çekenlerdir. Bunlar mahkemesiz, şahitsiz terör rejimi kurmuşlardır.⁵⁸

Kral Faysal, Abdülilâh ve Nuri Said Paşa'nın Irak'ın istiklaline, toprak bütünlüğüne ve dış itibarına yaptıkları hizmetler, onların kahraman ve vatan-

57 Ragıp Akyavaş, "İkinci Kerbelâ," *Zafer Gazetesi*, 21 Temmuz 1958.

58 Adviye Fenik, "Bu Nasıl Cumhuriyet," *Zafer Gazetesi*, 21 Temmuz 1958.

sever yönlerini; halkı ve devleti için çalışan, milli değerlere bağlı idareciler olduklarını göstermektedir. Buna karşılık darbeciler, hukuku ayaklar altına alan, kanun dışı uygulamalar yürüten ve terör ile korku rejimi kuran kişiler olarak tanımlanmaktadır. Onlar, gerçek cumhuriyetçi ve vatansever niteliklerinden uzak olup, Irak'ı yabancı güçlerin etkisine teslim etmekle ülkenin bağımsızlığını tehlikeye atmaktadır. Kral Faysal, Abdülilâh ve Nuri Said Paşa'ya dair Irak'ın istiklaline, toprak bütünlüğüne ve dış itibarına hizmet eden ifadeleri, bu liderlerin saygın ve değerli bir portresini çizerken, darbeci rejime dair *sahte cumhuriyetçi*, *sahte vatansever*, *mahkemesiz* ve *şahitsiz terör rejimi* ile Irak'ın yabancılara peşkeş çekilmesi vurguları, onların olumsuz niteliklerini öne çıkarmaktadır.

Görüldüğü üzere Zafer Gazetesi 14 Temmuz 1958'deki darbeden sonra sabık Irak rejimi ve liderlerine karşı 1955'te Bağdat Paketi'nin imzalandığı dönemde olduğu gibi övgü dolu ifadeler kullanırken darbecileri sert bir şekilde eleştirmiştir. Halbuki Cumhuriyet ve Hürriyet Gazetesi, 1955'te Bağdat Paketi'nin imzalandığı dönemde özellikle Nuri Said Paşa hakkında çok olumlu ifadelerle Irak yönetimini överken 1958'deki darbeden sonra paşayı eleştirmeye başlamış ve hakkında olumsuz ifadeler kullanmıştır.

Sonuç

Bu çalışma, Demokrat Parti döneminde Türk basınının Arap ülkelerine yönelik dış politikayı aktarım biçimlerini ortaya koymaktadır. Cumhuriyet, Hürriyet ve Zafer gazeteleri, genel olarak Irak'a olumlu yaklaşırken Mısır ve Suriye'yi eleştirel bir dil üzerinden değerlendirmiştir. Gazeteler hükümet politikalarıyla büyük ölçüde uyumlu bir söylem üretse de ton ve yorumlarda farklılıklar gözlenmiştir. Özellikle 1958 Irak Darbesi sonrası bu fark belirginleşmiş; Cumhuriyet ve Hürriyet, Nuri Said Hükümeti ve Haşimî Hânedanı'na eleştirel bir çerçeve sunarken Zafer gazetesi olumlu değerlendirmelerini sürdürmüştür. Bu durum, gazetelerin yalnızca hükümet politikalarını yansıtmakla kalmayıp, kendi editöryal ve ideolojik tercihlerini de ortaya koyduklarını göstermektedir.

Gazete	Irak	Mısır & Suriye	1958 Irak Darbesi'nden Sonra Nuri Said Hükümeti ve Haşimî Hânedanı
Cumhuriyet	Olumlu	Eleştirel	Eleştirel
Hürriyet	Olumlu	Eleştirel	Eleştirel
Zafer	Olumlu	Eleştirel	Olumlu

Bu tablo, üç gazetenin Arap dünyasına dair temsil biçimlerini karşılaştırmalı olarak göstermektedir. Bulgular, Demokrat Parti döneminde basının, Arap ülkelerine dair hükûmet politikalarını yansıtan, farklı tonlar geliştiren ve yorum üreten aktif bir aktör olduğunu ortaya koymaktadır. Özellikle 1958 Irak Darbesi sonrası gözlenen farklı tutumlar, gazetelerin tekdüze bir propaganda aracı olmadığını, politik gelişmelere bağlı olarak esnek cevap verebildiklerini ve editöryal tercihlerini yansıtabildiklerini göstermektedir. Böylece Türk basını, Arap dünyasına dair kamuoyuna aktarılan bilgiyi şekillendiren, diplomatik ve ideolojik çerçeveleri yansıtan ve dönemsel gelişmelere esneklik gösterebilen bir aktör olarak öne çıkmaktadır.

Atıf/Citation / الاقتباس

Eynir, Ali. "Demokrat Parti Döneminde Basın ve Arap Dünyası: Algılar, Yönelimler ve Söylemler." *Ortaođu Etütleri* 17, no 2 (2025): 41-72

Kaynakça

- Akdoğan, Onur. "Irak'ın İlk Askeri Darbesi: 1936 Bekir Sıtkı Darbesi." *Türkiye Ortadoğu Çalışmaları Dergisi* 8, no. 2 (2021): 127-49.
- Akyavaş, Ragıp. "İkinci Kerbela." *Zafer Gazetesi*, 21 Temmuz 1958.
- Armaoğlu, Fahir. 20. Yüzyıl Siyasi Tarihi Cilt 1-2 1914-1995. Alkım Yayınları, 2004.
- Balkan, Aydemir. "Bağdat Paktı Münasebeti İle." *Cumhuriyet Gazetesi*, 5 Ağustos 1958.
- Bellisar, M. Feridun. "Suriye Ne Yapmak İstiyor?." *Hürriyet Gazetesi*, 8 Eylül 1957.
- Bellisar, M. Feridun. "Süveyş Buhranı." *Hürriyet Gazetesi*, 6 Ağustos 1956.
- Coşar, Ömer Sami. "Arap Ordularına Ne Oldu?." *Cumhuriyet Gazetesi*, 3 Kasım 1956.
- Coşar, Ömer Sami. "Birleşmiş Milletlere Bizi Şikayet!." *Cumhuriyet Gazetesi*, 10 Ekim 1957.
- Coşar, Ömer Sami. "Hoş Geldiniz." *Cumhuriyet Gazetesi*, 14 Temmuz 1958.
- Coşar, Ömer Sami. "Irakla Münasebetlerimiz." *Cumhuriyet Gazetesi*, 26 Temmuz 1958.
- Coşar, Ömer Sami. "Rus Hududunda Tahkikat!." *Cumhuriyet Gazetesi*, 20 Ekim 1957.
- Coşar, Ömer Sami. "Süveyş İşgal Edilecek Mi?." *Cumhuriyet Gazetesi*, 30 Temmuz 1956.
- Coşar, Ömer Sami. "Süveyş Kanalı Kozu." *Cumhuriyet Gazetesi*, 28 Temmuz 1956.
- Cumhuriyet Gazetesi. "Araplar, İngiltere ve Fransa'yı Petrolsüz Bırakmak İçin Dün Harekete Geçtiler." 4 Kasım 1956.
- Cumhuriyet Gazetesi. "Başvekilin Mecliste Beyanı." 27 Şubat 1955.
- Cumhuriyet Gazetesi. "Irak Parlamentosu Türkiye ile Pakt İmzasını Tasvip Etti." 7 Şubat 1955.
- Cumhuriyet Gazetesi. "Kaynayan Ortaşark." 20 Temmuz 1958.
- Cumhuriyet Gazetesi. "Türk-Irak Nihai Görüşmeleri Bugün Bağdat'ta Başlıyor." 10 Ocak 1955.
- Daviş, Adid. *Arap Milliyetçiliği Zaferden Umuda*. 2. bs. Literatür Yayınları, 2016.
- Encyclopaedia Britannica*, md. "Nuri al-Said".
- Felek, Burhan. "Irak-ı Firâk." *Cumhuriyet Gazetesi*, 17 Temmuz 1958.
- Felek, Burhan. "Suriye Meselesi." *Cumhuriyet Gazetesi*, 24 Ekim 1957.
- Felek, Burhan. "Süveyş Meselesi." *Cumhuriyet Gazetesi*, 4 Ağustos 1956.
- Fenik, Advie. "Bu Nasıl Cumhuriyet." *Zafer Gazetesi*, 21 Temmuz 1958.
- Fenik, Mümtaz Faik. "Bağdat Paktı'nın İmzası." *Zafer Gazetesi*, 25 Şubat 1955.
- Fenik, Mümtaz Faik. "Bağdat Tebliği." *Zafer Gazetesi*, 14 Ocak 1955.

- Hürriyet Gazetesi. "Adnan Menderes Dün Bağdat'ta Sevgi ile Karşılandı." 7 Ocak 1955.
- Hürriyet Gazetesi. "Dün Bağdat'a Gelen Bayar Büyük Dostluk Tezahürleriyle Karşılandı." 6 Mart 1955.
- Hürriyet Gazetesi. "Mısır Ateşkes Emrine Rağmen Savaşıyor." 8 Kasım 1956.
- Hürriyet Gazetesi. "Peyk Suriye'nin İftira Kampanyası." 9 Kasım 1957.
- Hürriyet Gazetesi. "Suriye Durumu Ortadoğu Sulhunu Tehlikeye Düşürecek Bir Mahiyet Aldı." 27 Ağustos 1957.
- İnuğur, Nuri. *Türk Basın Tarihi (1919-1989)*. Gazeteciler Cemiyeti Yayınları, 1992.
- Karıptaş, Gevher Nesibe ve Rıfat Karakoç. "Türkiye'de Çok Partili Hayata Geçişte Dış Dinamikler." *Türkiye Siyaset Bilimi Dergisi* 8, no. 1 (2025): 33-50.
- Kaya, Şükrü. "Süveyş Harbi ve Hukuk Mülahazası." *Hürriyet Gazetesi*, 6 Kasım 1956.
- Kaya, Şükrü. "Türkiye-İrak Savunma Birliği ve Ortadoğu." *Hürriyet Gazetesi*, 28 Şubat 1955.
- Poyrazoğlu, Natık. "Yine Ortadoğu ve Süveyş Hâdisesi." *Zafer Gazetesi*, 4 Ağustos 1956.
- Rogan, Eugene. *Araplar: Bir Halkın Tarihi*. Çeviren Cem Demirkıran. Pegasus Yayınları, 2017.
- Saray, Mehmet. *Sovyet Tehdidi Karşısında Türkiye'nin NATO'ya Girişi: III. Cumhurbaşkanı Celal Bayar'ın Hatıraları ve Belgeler*. Atatürk Araştırma Merkezi, 2019.
- Tepedelenlioğlu, Nizamettin Nazif. "Bağdat Darbesi." *Hürriyet Gazetesi*, 15 Temmuz 1958.
- Tepedelenlioğlu, Nizamettin Nazif. "Bağdat Esrarı." *Hürriyet Gazetesi*, 19 Temmuz 1958.
- Tepedelenlioğlu, Nizamettin Nazif. "Yakın Tarihin En Renkli Siması: Nuri Said Paşa Kimdi?." *Hürriyet Gazetesi*, 15 Temmuz 1958.
- Topuz, Hıfzı. *II. Mahmut'tan Holdinglere Türk Basın Tarihi*. 2. bs. Remzi Kitabevi, 2003.
- Yücel, Hasan Âli. "İrak'ta Türk." *Cumhuriyet Gazetesi*, 19 Haziran 1955.
- Zafer Gazetesi. "A. Menderes Yarın Sabah Irak'a Gidiyor." 5 Ocak 1955.
- Zafer Gazetesi. "Amerika Nâsır'a Sert Bir İhtarda Bulundu." 19 Temmuz 1958.
- Zafer Gazetesi. "Bağdat Paktı Toplantısı Yarın Başlıyor." 14 Temmuz 1958.
- Zafer Gazetesi. "Bağdat Paktı'nın Zaferi." 11 Kasım 1956.
- Zafer Gazetesi. "Hâdisenin Bilançosu." 31 Ekim 1956.
- Zafer Gazetesi. "İrak'ta Hükümete Karşı Vuku Bulan Hareket." 15 Temmuz 1958.
- Zafer Gazetesi. "Kahire Gece Bombardıman Edildi." 1 Kasım 1956.

Zafer Gazetesi. "Mısır'ın Süveyş Kanalı'na El Koyma Meselesi." 28 Temmuz 1956.

Zafer Gazetesi. "Ortaşark'ta Yeni Bir Tarih Başlıyor." 14 Ocak 1955.

Zafer Gazetesi. "Selim Sarper Suriye'nin İthamlarını Reddetti." 29 Ekim 1957.

Zafer Gazetesi. "Suriye Ordusu Moskova'nın Emrine Girdi." 25 Ağustos 1957.

Zafer Gazetesi. "Suriye Sovyetlerin Peyki Haline Geldi." 18 Ağustos 1957.

Zafer Gazetesi. "Suriye'de Durum Tehdit Edici Bir Hal Almıştır." 25 Eylül 1957.